

KARLOVA UNIVERZITA V PRAHE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV PRE KLASICKÚ ARCHEOLÓGIU

GERGELY GÁŠPÁR

KONSEKRAČNÉ A KOMEMORATÍVNE MINCE
RÍMSKEHO CISÁRSTVA Z OBDOBIA
1. A 2. STOROČIA NAŠEHO LETOPOČTU

BAKALÁRSKA PRÁCA

Praha 2013/2014

Vedúci práce: doc. Václav Marek

UNIVERZITA KARLOVA V PRAHE

Filozofická fakulta

Katedra / Ústav: Ústav pre klasickú archeológiu

ZADANIE BAKALÁRSKEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Gergely Gáspár

Datum narodenia: 09.05.1984

Kontaktná adresa: V Třešnovce 12, Praha 9 – Hrdlořezy

Odbor štúdia: klasická archeológia

Diplomový obor: klasická archeológia

Názov práce v Slovenčine: Konsekračné mince Rímskeho cisárstva z obdobia 1. a 2. storočia nášeho letopočtu

Názov práce v angličtine: Consecration coins of the Roman imperial period from 1. and 2. century AD

Vedúci práce: doc. Václav Marek

Konzultant:

Pokyny k vypracovaniu: na základe doporučenej a ďalšej získanej literatúry sa pokuste analyzovať účel a typológiu konsekračných mincí počiatku rímskeho cisárstva, počiatky a dôvody ich vzniku, frekvenciu ich používania.

VYHODIT

Anotácia v slovenčine

Názov práce: Konsekračné a komemoratívne mince rímskeho cisárstva z obdobia 1. a 2. storočia nášeho letopočtu

Autor: Gergely Gášpár

Katedra (Ústav): Ústav pre klasickú archeológiu Univerzity Karlovy

Vedúci práce: doc. PhDr. Václav Marek, CSc.

Práca sa zaoberá konsekračnými a komemoratívnymi mincami rímskeho cisárstva v prvých dvoch storočiach n.l.. Sleduje ich vývoj od počiatkov až po koniec dynastie adoptívnych cisárov. Úvod práce sa je venovaný všeobecnému prehľadu republikánskych a cisárskych nominálov. Jednotlivé kapitoly obsahujú informácie a typológiu konsekračných a komemoratívnych ražieb daného panovníka. Prácu uzatvára cisár Commodus a jeho ražby pre Marca Aurelia.

Kľúčové slová: konsekrácia, cisár, minca, nominál, Augustus

Anotation in english language

Title: Consecration and restitution coins of the Roman imperial period from 1. and 2. century AD

Author: Gergely Gášpár

Department: Institute for Classical Archeology, Charles University

Supervisor: doc. PhDr. Václav Marek, CSc.

This work is dealing with consecration and restitution coins of roman empire in first two centuries AD. It looks at their progress form the begining till the end of dynasty adoptive emperors. The initial part describes general overview republican and imperial nominals. Each chapter contains typology and information about consecration and restitution coins particular emperor. The phesis is concluded by emperor Commodus and his issues for Marcus Aurelius.

Keywords: consecration, emperor, coin, nominal, Augustus

Prehlásenie

Prehlasujem, že som bakalársku prácu vypracoval samostatne, že som riadne citoval všetky použité pramene a literatúru a že práca nebola využitá v rámci iného vysokoškolského štúdia, či k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Prahe 15. 8. 2014

Pod'akovanie

Predovšetkým ďakujem svojmu vedúcemu práce doc. PhDr. Václavovi Markovi, CSc. za jeho postrehy, pripomienky, čas a trpezlivosť. Ďalej by som rád poďakoval celému kolektívu ústavu klasickej archeológie, špecialne Doc. PhDr. J. Musilovi, PhD., Doc. PhDr. I. Ondřejovej, CSc., Prof. PhDr. J. Bouzkovi, DrCs., PhDr. L. Stančovi, PhD., PhDr. P. Titzovi, Ph.D., a v neposlednej rade Doc. PhDr. P. Pavúkovi Ph.D. za ich vedomosti, snahu tieto vedomosti vtesnať do mojej hlavy, a trpezlivosť, ktorú zaiste častokrát potrebovali.

Chcel by som poďakovať takisto všetkým mojím priateľom, ktorí mi častokrát v štúdiu pomáhali. Spolužiakom, rodine a partnerke.

Obsah

Úvod.....	9
Prvé typy odlievaných republikánskych Aes Grave.....	11
Stručný prehľad republikánskych nominálov (po roku 211 p.n.l.)	14
Razené bronzové nominály s redukovanou hmotnosťou po roku 218 p.n.l.....	15
Prehľad nominálov rímskeho cisárstva medzi rokmi 27 p.l.n. – až 192 n.l. (od Augusta po Commoda).....	19
Obrazová príloha k rímskym cisárskym nominálom.....	20
Konsekrácia.....	21
Cisársky kult	23
1 Obdobie Juliovsko – Claudiovskej dynastie.	25
1.1 Augustus (63 p.n.l. – 14 n.l.)	25
1.1.1 Ražby pre Júlia Caesara.....	25
1.2 Tibérius (42 p.n.l. – 37 n.l.).....	28
1.2.1 Ražby pre Augusta.....	28
1.3 Gaius zvaný Caligula (12 p.n.l. – 41 n.l.).....	33
1.3.1 Ražba pre Agrippinu	33
1.3.2 Ražby pre Augusta.....	34
1.4 Claudius (10 p.n.l. – 54 n.l.).....	35
1.4.1 Ražby pre Augusta a Líviu (ako Augustu)	35
1.4.2 Ražby pre Antóniu	36
1.5 Nero (37 n.l. – 68 n.l.).....	37
1.5.1 Spoločné ražby pre Claudia a Augusta	37
1.5.2 Ražby pre Claudia.....	38
2 Obdobie nepokojov (68 n.l. – 69 n.l.)	40
3 Obdobie Fláviovskej dynastie (69 n.l. – 96 n.l.)	41
3.1 Titus (39 n.l. – 81 n.l.).....	42
3.1.1 Ražby pre Vespasiana.....	42
3.1.2 Restitučné ražby pre Tiberia	44
3.1.3 Restitučné ražby pre Augusta	45
3.1.4 Ražby pre Líviu	47
3.1.5 Ražby pre Claudia.....	48
3.1.6 Ražba pre Domitillu.....	49
3.2 Domitianus (51 n.l. – 96 n.l.).....	50

3.2.1	Ražba pre Tita	50
3.2.2	Ražby pre Júliu Titi	51
3.2.3	Ražba pre Domitianovho syna	52
4	Obdobie dynastie adoptívnych cisárov (96 n.l. – 192 n.l.)	53
4.1	Nerva (30 n.l. – 98 n.l.)	54
4.1.1	Ražby pre Augusta	54
4.2	Traianus (53 n.l. – 117 n.l.)	57
4.2.1	Ražby pre Nervu	57
4.2.2	Spoločné ražby Traiana, jeho Otca Marca Ulpia Traiana a Nervu,	58
4.2.3	Ražby pre Traianovho otca	58
4.2.4	Ražby pre Vespasiana	59
4.2.5	Ženy na minciach v období Traiana	59
4.2.6	Ražby pre Marcianu, sestru Traianovu	60
4.3	Hadrianus (76 n.l. – 138 n.l.)	64
4.3.1	Ražby pre Traiana	65
4.3.2	Spoločné ražby pre Trajána	67
4.3.3	Spoločná ražba Pre Traiana a Plotinu	68
4.3.4	Ražby pre Sabinu	70
4.3.5	Ražby pre Matidiu	72
4.4	Antoninus Pius (86 n.l. – 161 n.l.)	73
4.4.1	Faustina I.	74
4.4.2	Ražby pre Faustinu	74
4.4.3	Základné typy konsekračných mincí Faustiny I.	75
4.4.4	Ražby pre Hadriana	78
4.5	Marcus Aurélius (161 n.l. – 180 n.l.)	80
4.5.1	Ražby pre Antonina Pia	80
4.5.2	Ražby pre Lucia Vera	86
4.5.3	Ražby pre Faustinu II. (mladšiu)	88
4.6	Commodus (180 n.l. – 192 n.l.)	91
4.6.1	Ražby pre Marca Aurelia	91
	Záver	93
	Zoznam použitej literatúry a odborných prameňov	95

Úvod

Ranná republika používala systém výmenného obchodu, až neskôr sa okrem tohto výmenného obchodu prešlo k obchodu v kove a to v medi, spočiatku boli používané kusy kovu neurčitého tvaru a rozličných veľkostí a váhy s označením “Aes Rude”.

Na tieto Aes Rude naviazali v neskôršom období okolo roku 300 p.n.l. “Aes Signatum”, čo boli už ustálenejšie platidlá zvečša spočiatku obdĺžnikového tvaru v tvare tehličky, na ktorých boli vyobrazené motívy ako napríklad býk, trojnožka, kotva, slepice a iné. (Večšinou vo váhe okolo 1450 gramov). Tieto “tehličky” nemali nižšie nominály a tak sa delili rozseknutím, keď to bolo za potreby. V období okolo rokov 280 – 270 p.n.l sa prešlo k okrúhlemu Aes Signatum nazývaného tiež “Aes Grave” už v tvare mincí.

Tieto platidlá boli používané do konca 3. storočia p.n.l. Aes Grave sa už rozdeľovali do niekoľkých nominálov podľa váhy. Spočiatku, v priebehu skoro celého 3. storočia p.n.l., boli tieto nominály odlievané a motívy na licnej strane boli hlavy božstiev, pri všetkých nomináloch nie úplne fixné božstvá (prík. na sextanse mohla byť hlava Merkura, ale takisto aj hlava Dioskura, prípadne Hercula) a na reverze prora, čiže predok lode s označením nominál. Označenie nominálu je vždy smerodatné. Vyskytovali sa paralelne (do roku približne 220 – 211 p.n.l.) s týmito typmi aj typy nesúce motívy, ktoré reflektujú na Aes Signatum, a to vo

všetkých nomináloch, sú na nich vyobrazené napríklad korytnačka, ruka, koleso, mušla a iné.
Ako príklad uvediem jeden nominál z tejto skupiny.

Prvé typy odlievaných republikánskych Aes Grave

Aes Grave – AS

Vyobrazený dvojhlavý Janus

Označenie nominálu: I, váha: v rozmezi 250 – 290 g .

Aes Grave – Semis

Vyobrazená hlava Saturna

Označenie nominálu: S, váha: v rozmezi 160 – 120 g.

Aes Grave – Triens

Vyobrazená hlava Minervy

Označenie nominálu: 4 bodky v rade, váha: v rozmezi 110 – 85 g.

Aes Grave - Quadrans

Vyobrazená hlava Herkula

Označenie nominálu: 3 bodky v rade, váha: v rozmezí 80 - 50 g.

Aes Grave – Sextans

Vyobrazená hlava Merkura

Označenie nominálu: 2 bodky v rade, váha: v rozmezí 55 – 35 g.

Aes Grave – Uncia

Vyobrazená hlava Merkura

Označenie nominálu: 2 bodky v rade, váha: v rozmezí 30 – 18 g.

Toto rozdelenie aj s váhou nominálov platí približne do roku 218 p.n.l a medzi rokmi 218 p.n.l. – 212 p.n.l nastáva redukcia hmotnosti, ktorá sa predbežne ustáli okolo roku 212 p.n.l na niekoľko desiatročí.

Spolu s týmito ražbami začali platiť v rozmezí rokov 280 – 270 p.n.l prvé strieborné razené mince s označením “ROMANO” a neskôr “ROMA” jednalo sa o didrachmy vo váhe približne 7 gramov.

Okolo roku 212 p.n.l vznikol nový základný nominál a to denár. Jednalo sa o strieborné ražby s váhou okolo 4 gramov, k tomuto denáru sa razili aj menšie časti a to quinare v hodnote pol denáru, a sestercius v hodnote štvrtiny denáru. Uvádzam stručné rozdelenie nominálov.

Stručný prehľad republikánskych nominálov (po roku 211 p.n.l.)

Strieborné nominály zastupujú denár ktorý bol ekvivalentom 10 assov, na averznej strane bolo označenie toho pomeru číslicov “X”. Quinar ako “pol denár” s ekvivalentom 5 assov a označený číslicov “V”. Sestercius ako najmenší strieborný nominál v hodnote 2,5 assu s označením “IIS”. Po druhej punskej vojne až do rokov 170 p.n.l. sa do rady strieborných nominálov zapojil ďalší nominál a to Victoriatus, pomer tohto nominálu k ostatným nie je úplne jasný. Váhuvo snáď odpovedal drachme z predchádzajúceho systému didrachmových strieborných ražieb. Je razený bez označenia pomeru k asu, avšak váhov odpovedá ako som už spomínal trom štvrtinám denáru. Od roku 141 p.n.l. sa pomer denáru k assu zmenil a as denominoval na pomer 1:16 oproti predoslym 1:10, tato zmena bola zaznamenaná aj na denároch na averznej strane číslovkou “XVI”. Medené nominály na čele s asom so značkou “I”, semis so značkou “S” a v hodnote pol asu, triens s 4 bodkami v hodnote tretiny asu, kvadrans s 3 bodkami a v hodnote štvrtiny asu, sextans s dvoma bodkami na minci a v hodnote šiestiny asu a uncia v s jednou bodkou na ploche mince a v hodnote dvanástiny asu.

Súčasne s týmito striebornými razenými nominálmy boli vydávané, aj keď už z predošlého obdobia omnoho viac redukované, medené mince, ako už som spomínal vyššie, na čele s Asom, a jeho zlomkami, ktoré boli už taktiež z razidla. Tieto medené mince prešli k denárovému systému s dvoma výraznejšími zmenami a to redukciou váhy, a spôsobom výroby.

denár s označením “X”

denár s označením “XVI”

quinárius s označením “V”

sestercius s označením “IIS”

victoriatus bez označenia nominálu

Razené bronzové nominály s redukovanou hmotnosťou po roku 218 p.n.l.

As – váha v rozmezí 38 – 15 g.

Semis – váha v rozmezí 16 – 7 g.

Triens – váha v rozmezí 9,5 – 5 g.

Quadrans – váha v rozmezí 9 – 6 g.

Sextans – váha v rozmezí 8,5 – 4,5 g.

Uncia – váha v rozmezí 4,5 – 3,5 g.

Motívmi na denároch tohto prvého obdobia medzi rokmi približne 211 n.l. – 200 n.l., ktoré sú dnes označované ako “anonymné” z dôvodu, že na nich nebolo uvedené meno monetára, boli na jednej strane hlava Romy a na strane druhej dvaja jazdci na koňoch, ktorí znázorňovali Dioskúrov, tí mali pod nohami nápis “ROMA”. Anonymne ražby boli už len ojedinelé po roku cca 200 p.n.l, kedy sa začali na republikánskych denároch objavovať značky monetárov. Meno konzula sa na minci objavilo až za L. Cornelia Sullu v roku 84 p.n.l. Po roku 140 p.n.l. sa začali používať roznorodejšie motívy na denároch, ktoré sa každoročne menili, nikdy neboli rovnaké, ale zásadne neniesli žiadny portrét ako tomu bolo následne za cisárstva, za republiky sa na averzoch mincí zobrazovali len busty bohov a bohýň a motívy na reverzných stranách ktoré boli veľmi premenlivé podľa voľby aristokratických úradníkov.

Medené nominály, ako som už však vyššie spomínal a niesli na lícnej strane stabilne hlavu božstva. Na strane rubovej sa konštantne objavoval predok lode, “prora”, nápis “ROMA” s označením nominálu.

Takto to bez väčšej zmeny, až na rozšírenie typológie motívov mincí pretrvalo až do roku 84 p.n.l., kedy Sulla ako diktator nechal vyraziť po prvý krát zlatú mincu zvanú aureus. (Cr. 359/1)

Ten sa však nestal okamžite nominálom, ktorý by zapadol do rímskeho bežného systému mincovníctva až v období Caesarovom a následne za Augusta sa tento nominál “udomácnil” v rímskom mincovníctve a získal vedúcu pozíciu ako najsilnejší nominál.

Prechod od republikánskeho mincovníctva k mincovníctvu cisárskemu bol celkom plynulý. Za vlády Augusta boli ešte vo veľkej miere v obehú mince z konca republiky. Zásadný rozdiel však bol v rozšírení škály nominálov a roznorodosti motívov a provinciálnych ražieb, ktoré sa za republiky takmer nerazili. Za Augusta sa začali mince razit v takmer všetkých provinciách a kolóniách.

Mince v tomto období hrali veľmi dôležitú úlohu v propagácii cisára a stávajú sa prostriedkom komunikácie s rôznymi vrstvami obyvateľstva. Škála motívov sa mnohonásobne rozrástla a slúžila predovšetkým ako propaganda cisára, jeho úspechov, stavieb, titulov, príslušnosti k tej či onej rodine, predkovy, prípadne božstvu, bolo taká aj preto, lebo ríša bola obrovská a ľudia v nej nemali častokrát inu možnosť ako poznať a vidieť panovníka.

S Augustom prichádzajú, ako numizmatická novinka, aj prvé konsekračné a komemoratívne mince. Ktorým sa po zvyšok práce budem venovať a sústrediť svoju pozornosť na ne. Mincový systém rímskeho cisárstva bol komplexný a obsahoval širokú škálu nominálov od zlatých mincí až po drobné medené. Na začiatku obdobia cisárstva v zásade platilo, že mince drahých kovov sa razili v Lugdune a Ríme, zo striebra aj v kolóniách a provinciách. V okrajových častiach ríš, ako napríklad v Hispánii sa bud používali výhradne medené nominály rôznych veľkostí a váhy. A prípadne na východe impéria bilónové tetradrachmy a cistofory ktoré vybočovali z rady oficiálnych nominálov. Ako príklad uvediem cistofor cisára Claudia. (RIC I, Claudius 120)

Prehľad nominálov rímskeho cisárstva medzi rokmi

27 p.l.n. – až 192 n.l. (od Augusta po Commoda)

Základný rozdiel medzi ražbami republiky a cisárstva je v zlatých a medených nomináloch, počas cisárstva sa na minciach označenie nominálov nepoužívalo tak ako za republiky, nominály sa rozoznávali podľa hmotnosti a typológie. V období rímskeho cisárstva zanikli nominály triens, sextans, a uncia. Ostatné nominály z obdobia republiky sa zaradili medzi novovzniknuté nominály v inom poradí. Do väčšej produkcie sa dostal už bežne zlatý aureus, ktorý bol od Augusta vydávaný s väčšou škálou motívov a jeho polovicou bol zlatý quinarius. Denár ostal ako za republiky nezmenený, jeho polovicou bol strieborný quinarius. Obecne tento nominál nebol úplne bežný a v obehu sa vyskytoval skor sporadicky. Nasledovali nominály medené a vedúce postavenie medzi nimi mal už nie strieborný ako za republiky, ale mosadzný sestercius. Bola to najväčšia medená minca cisárstva a nahradil republikánsky as (ktorý bol vedúci medený nominál počas republiky), tento as za cisárstva denominoval a zaradil sa v hodnote pod sestercius a dupondius. Po sesterciuse nasledoval dupondius, asi s polovičnou váhou sestercia a po nom nasledoval as, ktorý mal len o niečo nižšiu váhu ako dupondius, po týchto troch nomináloch nasleduje malý semis, a quadrans. Toto sú základné typy nominálov Rímskeho cisárstva. V provinciách sa tak ako za republiky používali medené nominály rozličných veľkostí, nie celkom naviazané na systém cisárského monetárneho systému. Existovali tiež strieborné nominály provincially ako som už spomínal vyššie a to cistoforus, vo váhe troch denárov, drachmy v hodnote 12 a didrachmy v hodnote približne 24 asov.

Pomer a hodnota nominálov je následná:

Aureus = 2 zlaté quinarius = 25 denárov = 50 strieborných quinarius = 100 sesterciov = 200 dupondiov = 400 asov = 800 semisov = 1600 quadransov.

Zaujímavý je nominál as v pomere jednotiek ako som už spomínal. Je ľahší len o 2 - 3 gramy od dupondia avšak hodnotu oproti nemu má iba polovičnú. A tým môžeme konštatovať, že tieto mince mali iba kreditnú hodnotu.

Príklad – sestercius mal váhu približne 28 gramov, dupondius, približne 13 gramov a as približne 11 gramov. Od asu ide opäť semis na polovicu jeho váhy na približne 5 gramov.

Obrazová príloha k rímskym cisárskym nominálom

Aureus - váha cca. 7,2 – 7,8 g.

Zlatý quinárius – váha cca. 3,8 g.

Denár – váha cca. 3,2 – 3,9 g.

Quinárius – váha cca. 1,5 g.

Sestercius - váha cca. 26 - 30 g.

Dupondius – váha cca. 12 - 15 g.

As – váha cca. 10 - 11 g.

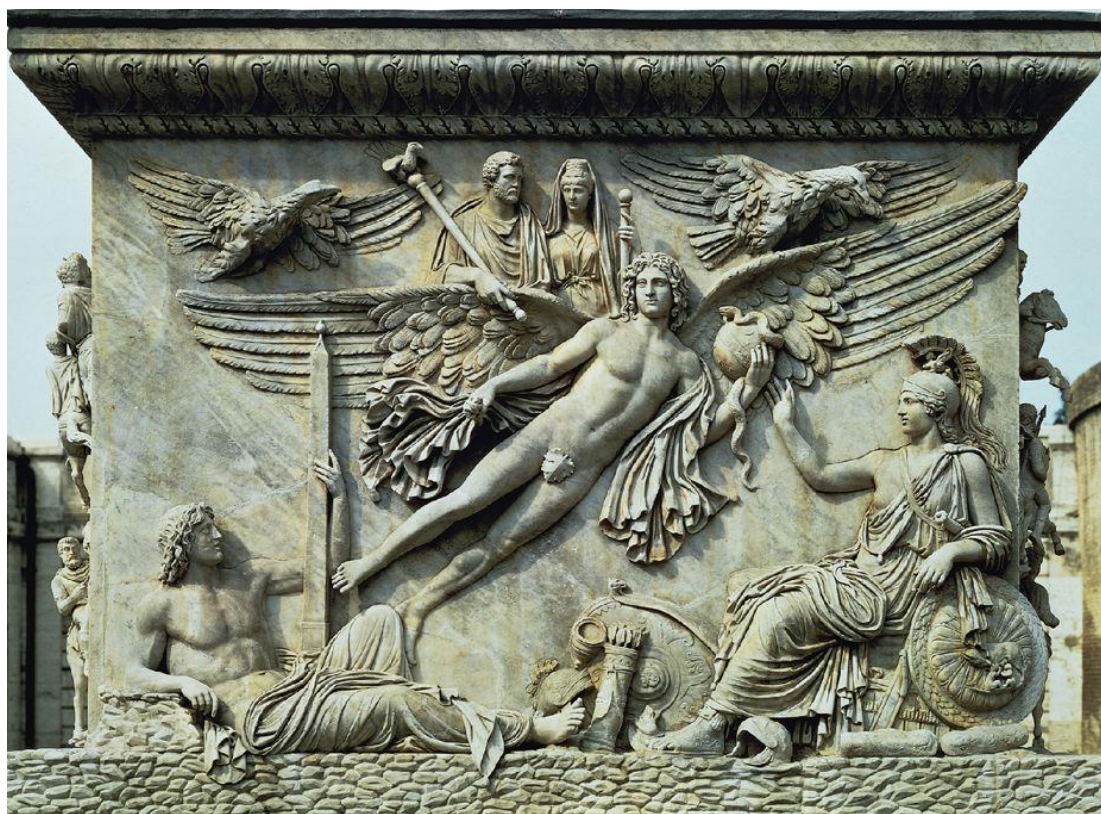
Semis – váha cca. 3 - 5 g.

Quadrans – váha cca. 2 – 4 g.

Konsekrácia

(Apotheosa Antonina Pia a Faustiny na báze Antoninovho stĺpu v Ríme)

Moja práca je zameraná na konsekráčne a komemoratívne mince¹. Tieto typy mincí boli razené od počiatku rímskeho cisárstva, ako som spomínal už pre Julia Caesara razil Augustus tento typ pamätných mincí. Za obdobie od roku 14 n.l. do roku 337 n.l. bolo konsekrovaných zo 60 panovníkov 36 a 27 členov ich rodín. Spolu s nimi boli zasvetené chrámy a oltáre na ich počesť. Julius Caesar bol v tomto prelomová osobnosť ešte za svojho života bol vyhlásený za boha, a po svojej smrti bol konsekrovaný.

Octavianus jeho adoptívny syn, užíval k svojmu menu prívlastok “DIVI FILIAS”, čím posiloval svoju mocenskú pozíciu týmto náboženským aspektom. Konsekrácia potom prebiehala zpravidla z iniciatívy nástupcu po mŕtvom cisárovi a jej základom bolo uznesenie senátu, ktorým bol mŕtvy prehlásený za “DIVUS” - boha a boli ustanovené pravidlá pre jeho kult. Konsekrácia na začiatku 1. storočia n.l. prebiehala ešte celkom komplikovane v dvoch

¹ O konsekrácií jednotlivých cisárov sme samozrejme informovaní z literárnych prameňov, obzvlášť z životopiscov (Suetonius „Scriptores Historiae Auguste“) a historikov, zvlášť Tacita a Cassia Diona. Napríklad pre divinizáciu cisára Claudia máme správy u Suetonia, *Claud.* 45, *Nero* 9 a 33.1; Tacitus *Ann.* 12, 69.3; 13, 2.3 a 3.1–2; Cassius Dio 61, 35.2; Eutropius 7, 13.5. Tiež prir. Seneca, *Apocol.* 12 n.

fázach avšak od polovice 2. storočia sa proces zjednodušil, pretože konsekrácia bola spojená priamo s pohrebom.

Skúsím priblížiť Augustovú konsekráciu ako príklad tohto procesu. Keď Augustus zomrel v Nole v Itálii, jeho telo bolo prenesené do Ríma a prebehla kremácia na Martovom poli, jeho pozostatky boli uložené v rodinnej hrobke. O necelý mesiac bol vyhlásený senátom a Tibériom za boha. Bolo tak rozhodnuté po určitom svedectve, či už bolo pravdivé, či vymyslené zámerne, nie je podstatné. Vypovedal svedok, ktorý videl spojenie Augusta s Romulom a senát s Tibériom na základe tohto svedectva prehlasili Augusta za boha. V nasledujúcom období prešiel proces konsekrácie vývojom, zmena prišla v tom že panovník bol konsekrovaný ešte pred pohrebom a pohreb bol spojený s procesom konsekrácie, pri ktorom bol z pohrebnej hranice rituálne vypustený orol ako symbol apotheosy cisára. Niekedy mal cisár dva pohreby. Po smrti bol pochovaný a následne, keď senát schválil jeho konsekráciu bolo šete jeden, symbolický, pohreb používalo sa to vtedy, keď cisár zomrel mimo Rím, alebo mimo Itáliu, napríklad ako Traianus v Kilikii.

Cisársky kult

Cisársky kult, čiže kult náboženského uctievania žijúcich osob, sa dostal do Ríma s Augustovou vládou, aj keď jeho počiatku sú badateľné už so znakmi vo formovaní náboženských hľadísk pri posilovaní politickej moci diktátora Caesara. Jeho šírenie bolo v samotnom Ríme a Itálii veľmi vážavé, lebo tradícia republiky s náboženstvom centrovaným na tradičné rímske božstvá a zo silným cítením občianskej rovnosti, zostávali prekážkou pre nové tendencie zbožšťovania človeka. Napriek tomu, prvým panovníkom, ktorý založil cisársky kult v Ríme bol už Augustus a vniesol tento kult do náboženstva Ríma. Augustus vytvoril tradíciu božských panovníkov, táto tradícia trvala až do Constantina I. do začiatku jeho vlády roku 306 n.l. Napriek prvopočiatočným rozpakom s týmto kultom boli v Ríme domáce zdroje pre jeho šírenie. Jedným z nich bola veľká úcta k autoritám, ktoré boli dôležité pre štát a mali v nom isté zásluhy. Domáce zbožštenie sa týkalo napríklad Romula, v 1. storočí p.n.l. uctievaného pod menom Quirinus. S prielomom filozofických teórií boli aj v Ríme významné osobnosti spájané s ideou slávy (glória) a nesmrtnosti, či už pozemské v pamäti potomkov, alebo transcendentálne – pobytom duše v blízkosti boha v nebi.

Najsilnejšie vonkajšie vplyvy bol zaiste kontakt s helenistickým svetom a s kultom vtedajších vládcov v monarchiách, počnúc Alexandrom Veľkým, božskými menami a titulmi, ktoré s radosťou používali. Vládcovia boli vnímaní ako “živý zákon” (nomos empsychos), jediný zdroj práva. Táto predstava sa presadila aj v Ríme, kde cisár získal to isté postavenie, bolo tomu hlavne vďaka začleneniu Predného Východu a Egypta do Rímskej ríše, v týchto krajinách bola po tisíce rokov tradícia viery v božského panovníka.

V Ríme bol spočiatku tento kult presadzovaný bez väčšej iniciatívy cisárov. Augustus a Tibérius boli v tejto otázke veľmi zdržanliví. Augustus povoľoval svoj kult v spoločnosti s bohyňou Romou. Od doby cisára Nerona je však iniciatíva silnejšia, cisári začínajú byť uctievaní ako reinkarnácia božstiev, prípadne spojovaní s kultom ich favorizovaných bohov. Dokladom posílenia tohoto kultu sú mince, nápisy, plastické umenie a architektúra.

Dve úrovne cisárskeho kultu

Kult živého cisára je výrazom obecnej spoločenskej lojality a vďačnosti panovníkovi, ktorý je obnoviteľ ríše, je garant blahobytu, bezpečia a mieru. Je pod zvláštnou božiou ochranou a potreby ľudí zaisťuje na Zemi efektívnejšie ako “kamenné” božstvá. Živý cisár je teda uctievaný ako všeobecný dobrodinec (euergetes) a nemá skutočný náboženský kult. Napriamo je však cisár uctievaný cez svojho “Génia”, cez rôzne perzonifikácie vladárskych

cností a pod. Jeho rodina je označovaná ako “domus divina”. Mienilo sa tiež, že cisári sú vyvolení bohovia.

Druhá úroveň bol kult mŕtvych cisárov, ktorý mal plne nábožensko-politický charakter so zaistením náboženského kultu vrátane chrámu a kňazov. Mŕtvy cisár je za boha prehlásený (je teda DEUS FACTAS) špeciálnym aktom nového cisára a senátu. To sa ale týkalo len dobrých cisárov, zlí cisári bývali naopak odsudzovaní k “zabudnutiu” (damnatio memoriae). (Fishwick 1987–2005, 145–148; Wesh – Klein 1993, 110–118; Howgego 1995, 92–96; Graf 1999, 143–145; Warrior 2006, 105–118)

1 Obdobie Juliovsko – Claudiovskej dynastie.

1.1 Augustus (63 p.n.l. – 14 n.l.)

Octaviánus zvaný neskôr Augustus ako prvý cisár a zakladateľ Rímskeho impéria vyšiel ako panovník zo zložitej situácie konca republiky, ako adoptívny syn Júlia Caesara, a ujal sa vlády roku 27 p.n.l.

Prvé konsekračné resp. komemoratívne ražby boli práve preto venované Júliovi Caesarovi, ražby niesli na averznej strane zväčša Augustov portrét, poväčšine mladistvého vzhľadu a reverzové strany poctu a pamiatku Caesarovi. A týmto ražbám sa budem v najbližších riadkoch venovať.

V 1. storočí n.l. môžeme prevažnú časť ražieb venovaných konsekrovaným cisárom pomenovať komemoratívnymi, čiže pamatnými ražbami, pretože boli razené až dlhšiu dobu po ich smrti. Konsekračné ražby, také ktoré sa razili v krátkej dobe po úmrtí panovníka, prípadne inej konsekrovanej osoby sa objavujú menej zo začiatku cisárstva a k plnému zaužitiu vyslovene konsekračných ražieb došlo až v 2. storočí n.l.

1.1.1 Ražby pre Júlia Caesara

Jeden z prvých komemoratívnych motívov, ktorý by som rád spomenul je denár s motívom kométy, ktorá sa objavila krátko po Caesarovej smrti roku 44 p.n.l., Predpokladalo sa, vďaka tomuto astrálnemu javu, že Caesar bol “ vzatý k Bohom ”. Táto minca sa razila v roku 17 p.n.l. pri Augustových sekulárnych hrách v Hispánii v mincovni v meste Taraco alebo Emerita. Averz tejto ražby zobrazuje Augustov portrét v mladistvom veku s opisom AVGVSTVS CAESAR a reverzová strana zobrazuje líčce a chvost kométy s opisom DIVVS

IVLIVS. Jedná sa o ražbu, ako som už spomínal, komemoratívnu vydanú za účelom spomienky na Júlia Caesara pri príležitosti týchto hier. (RIC I, Augustus 37a)

Ďalšia z rady mincí s odkazom na Julia Caesara je ražba ešte s mladistvým portrétom Octaviána, z južnej Itálie prípadne Severnej Afriky, z roku 36 p.n.l., na líci tejto ražby je opis IMP CAES DIVI F III VIR ITER R P C, a na reverznej strane zobrazuje chrám zbožšteného Júlia v tetrastyle, v strede ktorého stojí socha Júlia Caesara, s nápisom na architrave DIVO IVL, nad ktorým je znázornená hviezda ako znak zbožštenia a opisom COS ITER ET TER DESIG. (Cr. 540/2)

Ďalšia a významovo nie menej zaujímavá je medená ražba dupondia z roku 36 p.n.l. Pravdepodobne razená v Lugdune alebo Vindobone, ktorá na lícnej strane nesie portrét dvoch mužov a to Caesara a Augusta otočených tvárou od seba, s opisom IMP CAESAR DIVI F DIVI IVLI a na strane reverznej nesúca Proru, čiže predok lode a opis nad ňou C. I. V. (Cr. 517)

K medeným ražbám venovaným Juliovi Caesarovi môžeme zaradiť tatiež sestercius s Augustovým portrétom s opisom DIVI F a hviezdou pred portrétom a na reverznej strane s opisom vo venci DIVOS IVLIVS. Táto ražba je produkovaná v južnej Itálii okolo roku 38 p.n.l. (Cr. 535/2)

Augustus rozvinul rímske mincovníctvo do veľkých rozmerov, pochopiteľne potreboval zásobovať veľké impérium, a prezentovať svoju osobu ako cisára. Svoju podobizeň, ktorá napriek vysokému veku počas panovania ostala na minciach ako mladiství portrét, aj preto, aby reprezentoval svoju obobu ako krásneho a zdatného muža.

1.2 Tibérius (42 p.n.l. – 37 n.l.)

Tibérius bol adoptívny syn Augusta. Na trón nastúpil po jeho smrti v roku 14 n.l. Upustil od razenia mincí pre Caesara a produkciu komemoratívnych mincí sústredil na Augusta.

1.2.1 Ražby pre Augusta

Jedny z prvých mincí pre Augusta boli razené okolo roku 23 n.l. Táto prvá rada komemoratívnych mincí bola razená až 9 rokov po Augustovej smrti. Skladá sa výhradne z medených nominálov.

Ako prvú z radu týchto ražieb by som rád spomenul medený dupondius oslavujúci zbožtenie Augusta, z rokov 23-25 n.l., s Augustovým portrétom a opisom DIVVS AVGVSTVS PATER, na averznej strane a na reverze s oltárom Ara Pacis a opisom PROVIDENT SC. (RIC I, Tiberius 81)

Na väčšine bronzových ražieb Cisárstva až do neskorého 3. storočia n.l. je označenie SC, čiže Senatus Consulto tj. z poverenia senátu. Niekedy sa môžeme stretnúť aj s opisom EX SC a to aj na minciach vzácných kovov a to vtedy, keď ražbu mince inicioval senát kvôli nejakej príležitosti, tieto ražby nie su obvyklé a stretávame sa s nimi málo.

Ďalšia ražba pre Augusta s portrétom na lícnej strane a opisom DIVVS AVGVSTVS PATER a architektonickým prvkom na reverznej strane je zriedkavá ražba objavujúca sa veľmi sporadicky z rokov 22-23 n.l. s kruhovým chrámom Vesty z Pallatina, ktorý bol súčasťou komplexu, ktorý nechal postaviť Augustus, vedľa chrámu sú dve pódia, na ktorých stoja sochy zvierat, pravdepodobne býkov a na vrchole chrámu je stojaca socha a opis SC po stranách. (RIC I, Tiberius 74)

Ďalšie mince z tohoto radu oslavujúce konsekráciu Augusta, sú na reverzných stranách s orlom stojacim na glóbe a s Diovym bleskom, ktoré viac ako ostatné motívy ukazujú na apoteózu Augusta. Tieto mince sú razené už ku koncu Tiberiovej vlády okolo roku 35 až 37 n.l. (RIC I, Tiberius 82)

(RIC I, Tiberius 83)

Existujú taktiež bezportrétné ražby venované Augustovi, hlavne sestercie, dva hlavné typy, ktoré sa objavujú celkom bežné, a razili sa pravdepodobne vo väčších emisiách sú: Sestercius s opisom DIVO AVGVSTO S. P. Q. R. na strane lícnej, kde je vyobrazený veniec, pod ktorým sú dvaja kozorožci, a vo vnútri opis OB CIVES SER, tj. (zvláštna pocta za zachranu občanov) a reverzná strana nesie opis TI CAESAR DIVI AVGVSTI P M TR POT XXXVII SC. Ražba je z roku 35 n.l. (RIC I, Tiberius 63)

Další z radu sesterciov, ktoré sú razené bez portrétnu a venované Augustovi má takmer identickým averz. Na reverze s opisom DIVO AVGVSTO S. P. Q. R. a kvadrigu slonov ťahujúcich voz s trónom, na ktorom sedí Augustus v tóge a v jednej ruke drží vetvičku a žezlo v druhej. Ražba je takisto z rokov 35-36 n.l. (RIC I, Tiberius 68)

K medeným minciam venovaným Augustovi patrí tiež sestercius zobrazujúci sediaceho Augusta na tróne v tóge, takisto držiaceho vetvičku a žezlo v ruke. Na reverznej strane je opis TI CAESAR DIVI AVG F AVGVST P M TR POT XXIII SC. Ražba je z roku 22-23 n.l. (RIC I, Tiberius 49)

V rímskych provinciách nechal raziť Tibérius takisto mince na pamiatku Augusta. Išlo prevažne o mince medené, bez označenia nominálu, koloniálne mince sa označujú dnes termínom “bronzý” a písmenami AE, nespádajú pod nominálový systém materského Ríma.

Jedna zo zaujímavých ražíb venovaná Augustovy a Júlii, jeho manželke, je ražba z Hispanskej Romuly, dnešnej Sevilly, bez presnejšieho datovania, ktorá nesie na strane averznej portrét Augustov s lúčovitou korunou a bleskom pred portrétom, s opisom PERN DIVI AVG COL ROM, (COL ROM) je označenie Colónia Romula, a na strane reverznej s portrétom Júlie na glóbe, nad ktorým je mesiac a s vavrínovým vencom vo vlasoch a opisom IVLIA AVGVSTA GENETRIX ORBIS. (RPC I, 73)

Kedže Tibérius po svojej smrti v roku 37 n.l. neskončil až tak obľúbený ako Augustus, mince na jeho počesť následne vydávané neboli. Až Titus syn Vespasiánov nechal raziť reštitučnú ražbu pre Tiberia počas svojej vlády v rokoch 79 – 81 n.l. K týmto minciam sa však dostanem až pri Fláviovskej dynastii, táto ukážka slúži teraz ako príklad. Ukážka Titusovej ražby pre Tibéria.

1.3 Gaius zvaný Caligula (12 p.n.l. – 41 n.l.)

Bol synovec a adoptívny syn Tibéria, na trón nastúpil po jeho smrti v roku 37 n.l. Jeho otec bol Germanicus a matka Agrippina označovaná ako “ staršia “ alebo Agrippina I. Sám zbožtený po svojej smrti pochopiteľne nebol, avšak on sám niekoľko typov ražieb pre svojích predkov ražiť nechal. Tieto komemoratívne ražby sú pre Agrippinu Staršiu a Augusta.

1.3.1 Ražba pre Agrippinu

Tento krásny sestercius zobrazuje na líci portrét Agrippiny s opisom: AGRIPPINA M F MAT C CAESARIS AVGVSTI a na reverznej strane dva muly ťahajúce obradný voz, v ňom bola pravdepodobne Agrippina počas pohrebu prevážaná s opisom MEMORIAE AGRIPPINAE, čiže na počesť Agrippiny, a nápisom nad vozom S.P.Q.R. (SENATUS POPULUSQUE ROMANUS), v preklade senát a Rímsky ľud. Agrippina zomrela v roku 33 n.l. Táto ražba nie je bližšie datovaná, rozmezie jej vzniku spadá pod Gaiovu vládu. (RIC I, Gaius 55)

1.3.2 Ražby pre Augusta

Ako príklad uvediem dva typy denáru, oba razené v krátkjej dobe po nástupe na trón. Jedná sa o dvojportrétné spoločné ražby na averse s portrétom Caligulu a opisom C CAESAR AVG GERM P M TR POT COS a Augustovým na reverze, ten je bez opisu a sú pri ňom dve hviezdy po stranách portétu. Ražba je z prvého roku vlády teda z roku 37 n.l. (RIC I, Gaius 2)

A druhá varianta tejto ražby je taktiež dvojportrétny denár s Caligulovým portétom na averse a opisom C CAESAR AVG GERM P M TR POT a portrétom Augusta na reverze a opisom DIVVS AVG PATER PATRIAE. Datovať túto ražbu môžeme rovnako ako predošlú. (RIC I, Gaius 16)

Len celkom malý počet rímskych cisárov sa môže bez pochybností považovať za bláznov, jeden z nich bol zaiste však Gaius, avšak aj napriek svojej pomatenosti boli osoby ktoré si cenil a vážil. Ako napríklad jeho tri sestry. Taktiež Augusta, svojho starého otca, a svoju manželku Caesoniú s dcérou Drusillou, obe boli zavraždené hodinu po Caligulovej smrti. Caligulla chcel zbožt'it' aj Tibéria avšak zistil že Tibérius ľuďom až tak veľmi zas nechýba a od tejto myšlienky upustil.

1.4 Claudius (10 p.n.l. – 54 n.l.)

Bol synom Drususa a Antónie, jeho starý rodičia boli Livia, Augustova manželka a Tibérius Claudius Nero. Na trón nastúpil po Caligulovej smrti roku 41 n.l. Razil komemoratívne mince pre svoju matku Antóniu a pre Augusta, a Líviu. Uvediem tri ražby z roznych variant, ktoré sa zvyknú vyskytovať.

1.4.1 Ražby pre Augusta a Líviu (ako Augustu)

Dupondius razený v rokoch 41-44 n.l. v Ríme znázorňoval na jednej strane Augustov portrét s opisom DIVVS AVGVSTVS SC a na strane druhej s opisom DIVA AVGVSTA so sediacou Júliou na tróne. Táto ražba nám ukazuje “zbožtenú kombináciu” komemoratívnu ražbu pre Augusta a jeho manželku Líviu. (RIC I, Claudius 101)

1.4.2 Ražby pre Antóniu

Existujú dva druhy zlatých ražieb pre Claudiovu matku Antóniu, jedná sa o Aureusy. Keďže zomrela už v roku 37 n.l., a Claudius mince na jej počesť razil až od svojho nástupu na trón, jedná sa o ražby komemoratívne.

Aureus razený v rokoch 41 – 45 n.l. v Ríme s portrétom Antónie a opisom ANTONIA AVGVSTA a opisom na reverze SACERDOS DIVI AVGVSTI.

Kde sú dve horiace fakle spojené stuhou. Claudius ako “autor” ražby týmto nápisom odkazuje na kult božského Augusta. Význam dvoch fakiel nie je úplne jasný, je to možno odkaz na Antóniu a Líviu, dve ženy, ktoré dostaly titul AVGVSTA. (RIC I, Claudius 67)

Ďalší aureus je razený pre Antóniu takisto v období rokov 41 – 45 n.l. Zobrazuje jej portrét s opisom ANTONIA AVGVSTA a reverz nesúci stojacu Antóniu ako Constanciu, ktorá drží dlhú fakľu a roh hojnosti s opisom CONSTANTIAE AVGVSTI. Antónia bola ešte viac než Lívia považovaná v Rímskom cisárstve, za “model rímskej šľachtickej”. (RIC I, Claudius 65)

1.5 Nero (37 n.l. – 68 n.l.)

Bol to adoptívny syn Claudiov a syn Agrippiny mladšej. Posledný panovník z Juliovsko - Claudiovskej dynastie. Na cisársky trón sa dostal po Claudiovej smrti roku 54 n.l. Komemoratívne mince razil na poctu Claudia svojho adoptívneho otca a pre matku Agrippinu.

1.5.1 Spoločné ražby pre Claudia a Augusta

Veľmi zaujímavá ražba je aureus, z počiatku vlády, razený roku 55 n.l, oslavujúci jeho matku Agrippinu (v tej dobe ešte žijúcu) a Claudia, ktorý bol už po smrti. Na averse je dvojportrét mladého Nera a Agrippiny, a reverz nesie opis AGRIPP AVG DIVI CLAUD NERONIS CAES MATER. Je na ňom kvadriga štyroch slonov s dvoma trónmi na voze, na ktorých sedia Claudius a Augustus. Jedná sa o konsekračnú ražbu pre Claudia a komemoratívnu pre Augusta. Takisto ako pri dupondiuse Claudia pre Augusta a Líviu (RIC I, Claudius 101) ide o mimoriadnu kombináciu a ražbu. Motív tejto mince zobrazuje Claudiov pohreb, keďže bol Claudius druhý cisár, ktorý bol konsekrovaný, prvý bol Augustus, nesie tento motív ich dvoch. Claudiov pohreb sa snažil byť podobný tomu Augustovmu. Agrippina na pohrebe Claudia zastávala rolu Lívie, prvej ženy vyhlásenej za “Augustu”. (RIC I, Nero 6)

1.5.2 Ražby pre Claudia

Komemoratívne mince pre Claudia poznáme tiež z provinčných oblastí. Známa je ražba zo Sýrie, jedná sa o striebornú tetradrachmu nesúcu portrét Nera s hviezdou a portrétom na averznej strane a Claudia na reverznej s opisom DIVOS CLAVD AVG GERM PATER AVG. Pri tejto ražbe môžeme konstatovať, že oba portréty patria Nerovy aj keď by mal jeden patriť pochopiteľne Claudiovi. Nepripisoval by som však tomu veľkú váhu, keďže sa jedná o provinčnú ražbu a dielne v provinciách a ich produkty môžu niesť isté nezrovnalosti, čo je zaiste aj tento prípad. Pri tejto ražbe môžeme usudzovať, že išlo o emisiu razenú v prvých 2 - 3 rokoch po nástupe na trón. (CBN 450/2, E. Sydenham, *The Coinage of Caesarea in Cappadocia*, 65)

A tomu podobná ražba, síce nominálovo odlišná je didrachma, nesúca taktiež dva portréty Nera a Claudia, s rovnakým opisom, razená v Cappadocii v meste Caesarea. Ražba je datovaná medzi roky 54 – 56 n.l. (RIC I, Nero 619)

Nerom končí Juliovska – Claudiovska dynastia. Ako môžeme iste z mojej predošlej práce vidieť najdôležitejšia osoba, ktorá bola po celý čas trvania tejto dynastie zobrazovaná a to platí nielen na minciach, ale keďže píšem prácu o nich tak to spomínam prednostne, bol Augustus. Jeho odkaz v 1. storočí n.l. bol významný a každý ostatný panovník rád poukazoval svojimi ražbami na rodinný vzťah s ním.

Ako môžeme vidieť na minciach Augusta razené pre Caesara a následne Tibériových pre Augusta sa vo väčšine prípadov jedná o mincu oslavujúcu toho daného panovníka, ktorý je na nej, ku koncu dynastie hlavne u Nera už môžeme pozorovať istú propagandu svojej osoby, a ražbu “rodinných” komemoratívnych mincí. Viac honosných ak to tak môžeme nazvať a viac poukazujúcich na svoju spojitosť s významnými pradkami.

2 Obdobie nepokojov (68 n.l. – 69 n.l.)

Obdobie občianskych nepokojov síce prináša celkom zaujímavé ražby, ale 3 panovníci, ktorí sa v krátkej dobe vystriedali na cisárskom tróne nerazili mince s odkazom na predošlú dynastiu, aj keď niektoré mince razené v bezvláďi majú na svojich motívoch odkaz na Augusta. Nejedná sa však o komemoratívne alebo konsekračné mince. Tieto motívy skor vychádzajú z obľúbenosti Augusta a sú to núdzové platidlá, ktoré slúžili hlavne na vyplnenie priestoru v období bez panovníka (niečo na nich byť muselo) a Augustus bol vďačná predloha. Samozrejme sa vyskytuje viac typov ražieb, ale Augustus je na viacerých z nich. Túto kapitolu Rímskych dejín vo svojej práci dokumentovať nebudem, ako príklad uvediem iba jednu ražbu, aby sme si mohli utvoriť obraz o ráze a charaktere tohto obdobia na minciach s odkazom na Augusta.

Denár zobrazujúci štylizovaný portrét Augusta s opisom DIVI P AVG, a vencom na strane druhej a nápisom v strede venca S.P.Q.R. (RIC I, The civil wars, skupina IIIb, 104 var.)

3 Obdobie Fláviavskej dynastie (69 n.l. – 96 n.l.)

Po období nepokojov sa ujal trónu Vespasianus, so svojimi dvoma synmi Titusom a Domitianom založili novú dynastiu a “znovuzaložil” impérium. Vespasianus nastúpil na trón roku 69 n.l., od roku 79 n.l., ho vystriedal jeho syn Titus, ktorý vládol dva roky a roku 81 n.l. sa na trón posadil jeho mladší brat Domitianus. Z tejto dynastie razil najviac konsekračných a komemoratívnych ražieb Titus, budem sa teda venovať jeho vláde a jeho ražbám ako prvým.

3.1 Titus (39 n.l. – 81 n.l.)

3.1.1 Ražby pre Vespasiana

Jedná sa o mince konsekračné, ktoré boli razené tesne po Vespasianovej smrti. Pekný príklad nám dáva sestercius, ktorý je podobný Tibériovmu sesterciu pre Augusta, na tomto je rovnaký motív nesúci na strane averznej kvadrigu slonov s jazdcami, je ťahujúca voz so sediacim cisárom, ktorý má na pozdvihnutej ruke stojacu Victoriu s vencom, a opisom DIVO AVG VESPAS SPQR (existuje tiež varianta skráteného mena DIVO AVG VESP a na reverze s opisom a veľkým SC). Ražba je z rokov 80 – 81 n.l. (RIC II, Titus 144)

Ďalšia konsekračná ražba venovaná Vespasianovi, je strieborný denár, ktorý robrazuje na reverze takisto kvadrigu v tomto prípade koňskú, ťahajúcu pohrebný voz, na ktorom je pekne vidno postavy zdobiace steny voza a trojnožku na streche, v ktorej obetujú dve Victórie a pod týmto celým výjavom je nápis EX SC, na averznej strane je opis DIVVS AVGVSTVS VESPASIANUS a portrét Vespasiana. Táto ražba je taktiež z rokov 80 – 81 n.l. (RIC II, Titus 60)

Do rady konsekračných mincí venovaných Vespasianovi patria ešte dva typy, ktoré nesú skor spomienkové motívy. Jedna ražba znázorňuje stojacu Victóriu, ktorá drží v ruke štandardu a pod ňou sedí zajatec. Jedná sa o sériu mincí vydaných na počesť víťazstva v Judei, opis je rovnaký ako u predošlej ražby DIVVS AVGVSTVS VESPASIANUS a reverz nesie opäť nápis EX SC. Táto minca sa razila ako aureus tak aj ako denár. Datovanie ražby je medzi rokmi 80 – 81 n.l. (RIC II, Titus 59)

A posledná z konsekračných mincí je denár, ktorý nesie na reverznej strane dvoch kozorožcov so štítom uprostred, v ktorom je nápis SC. Tento motív je prevzatý z Augustových mincí razených Tibériom, konkrétne zo sesterciov. Opis pri portréte je rovnaký ako u predošlých ražbiel. Datovanie je rovnaké ako u predošlej ražby. (RIC II, Titus 63)

3.1.2 Restitučné ražby pre Tiberia

Titus ako prvý panovník nechal raziť restitučné ražby pre Tiberia. Je to vyššie spomínaný as, ktorý zobrazuje tibériov portrét s opisom TI CAESAR DIVI AVGVSTI IMP VIII a na reverze je zobrazené SC s opisom IMP T CAES DIVI VESP F AVGVSTI REST. Ražba je z roku 80 n.l. (RIC Titus 211)

3.1.3 Restitučné ražby pre Augusta

Komemoratívne, v tomto prípade s označením REST, ako restitučné mince, ktoré razil Titus sa podobajú tým, ktoré boli Tibériom razené pre Augusta DIVVS AVGVSTVS PATER, s motívmi orla a oltáru. Titus razil taktiež restitučné ražby pre Claudia.

Aj zakladateľ novej dynastie a jeho synovia, ktorí neboli priamo s Augustom spojení vedeli ze Augustov odkaz, a odkaz z predošlej dynastie, je silný a bolo by vhodné si ju uctiť na minciach, vďaka tomu môžeme vidieť pretrvávajúci symbol v “zakladateľovi” impéria ešte dlhý čas po jeho smrti.

Medený as zobrazujúci na averznej strane Augustov portrét s opisom DIVVS AVGVSTVS PATER. Na reverznej strane oltár Ara Pacis s opisom IMP T VESP AVGVSTVS RESTITVIT SC. Táto ražba bola vydaná v roku 80 až 81 n.l. (RIC II, Titus 191)

Ďalší z nominálov zastupujúci túto restitučnú radu je dupondius nesúci Augustov portrét, nad ktorým je hviezda ako znak zbožnenia s rovnakým opisom ako u predošlej ražby a na opačnej strane nesúci výjav Victórie, ktorá drží v ruke štít, v ktorom je vtesnaný nápis SPQR a opisom IMP T VESP AVGVSTVS RESTITVIT SC. Túto ražbu taktiež datujeme do rovnakého obdobia ako predošlú. (RIC II, Titus 189)

Posledná z radu Titusových restitučných mincí s portrétom venovaných Augustovi zobrazuje rovnaký motív ako ražba Tibériova (RIC I, Tiberius 82), orol na globe s opisom IMP T VESP AVG REST SC.

Táto ražba ešte viac než predošlé, ktoré sú razené za Tita ukazujú stylizovaný portrét Augusta s prvkami fláviovskeho portrétu. Datacia ražby je rovnaká ako u predošlej. (RIC II, Titus 198)

Sestercius zobrazujúci sediaceho Augusta na tróne, a s opisom a veľkým SC a výrazným označením REST na reverze je podobný tomu, ktorý razil Tibérius v rokoch 22 – 23 n.l. (RIC I, Tiberius 49). Táto ražba je z roku 80 – 81 n.l. (RIC II, Titus 141)

3.1.4 Ražby pre Líviu

Existujú tiež komemoratívne ražby pre Líviu, Augustovu manželku, je známych niekoľko variant, priblížime si aspoň jednu z nich.

Medený nominál venovaný Lívii, je dupondius zobrazujúci na averse ženskú hlavu v závoji, Pietas, s opisom PIETAS a na reverze SC s legendou dookola. Jedná sa o ražbu podobnú tej, ktorú razil Tibérius pre Líviu. Táto ražba je datovaná opäť medzi roky 80 – 81 n.l. (RIC II, Titus 223)

3.1.5 Ražby pre Claudia

Titusove ražby pre Claudia zahrňujú sestercius a as, podobné tým, aké razil sám Claudius za svojho života.

Sestercius s opisom TI CLAVDIVS CAESAR AVG P M TR P IMP P P, nesie Claudiov portrét, a reverzná strana stojacu Spes, držiacu kvetinu v pravej ruke a opisom IMP T VESP AVG REST, ražba je z rokov 79 – 80 n.l. (RIC II, Titus 472)

As nesúci Claudiovu podobizeň a na strane druhej Minervu patril za vlády Claudia k najviac produkoványm nominálom, svedčí o tom vysoký počet dochovaných exemplarov. Opis na tejto reštitučnej ražbe je rovnaký ako u predošlej mince. Táto restitučná ražba je až na opisy identická s tou povodnou. Táto je z rokov takisto ako predošlá z rokov 79 – 80 n.l. (RIC II, Titus 241)

3.1.6 Ražba pre Domitillu

Zaujímavá komemoratívna ražba Tita je pre jeho matku Domitillu, ktorá zomrela ešte pred rokom 69 n.l. (predpokladá sa rok 65 n.l.)

Opat možne vidieť podobnosť s predošlou ražbou Caligullu pre Agrippinu, v tomto prípade je pohrebný voz ťiahnutý mulami opis na averse je MEMORIAE DOMITILLAE SPQR. Na reverze tejto mince sa nachádza veľké SC s opisom IMP T CAES DIVI VESPF AVG PM TR P PP COS VII. Tento typ zaiste vychádza z predlohy sesterciusu Gaiusa pre Agrippinu (RIC I, Gaius 55) a veľmi podobný je aj sestercius, ktorý bude v mojej práci nasledovať, ako ražba Domitiana pre Juliu Titi, viz. nižšie. Datovanie tejto ražby spadá opäť medzi roky 80 – 81 n.l. (RIC II, Titus 153)

3.2 Domitianus (51 n.l. – 96 n.l.)

Domitianus ako mladší syn Vespasianov, brat Tita, ktorý sa ujal vlády po bratovej smrti v roku 81 n.l.. Jeho ražby sú viac stereotypné ako u Vespasiana a Tita, razil ale niekoľko zaujímavých konsekračných ražieb pre Tita a Juliu Titi, dcéru Tita, ktorá zomrela 10 rokov po Titusovi, roku 91 n.l. Titus ponúkol ruku svojej dcéry svojmu bratovi Domitianovi, ten však odmietol, koli Domitii Longine, svojej manželke. A nakoniec spomeniem najzaujímavejšiu konsekračnú ražbu Domitiana pre svojho malého syna, kde je na averze vyobrazená Domitia Longina.

3.2.1 Ražba pre Tita

Veľmi zaujímavá je konsekračná ražba z roku 82 n.l. iniciovaná Domitianom pre svojho brata Tita, kde je na averze vyobrazený portrét Tita s opisom DIVVS TITVS AVGVSTVS a na reverze s portrétom Julie Titi, v tom čase ešte žijúca dcéra Tita, s opisom IVLIA AVGVSTA DIVI TITI F (božského Tita dcéra). Táto ražba je datovaná medzi roky 81 – 82 n.l. (RIC II, Domitianus 216)

3.2.2 Ražby pre Júliu Titi

Ako príklad ražieb pre Júliu Titi uvediem aureus a sestercius. Aureus zobrazuje portrét Julie Titi s opisom DIVA IVLIA AVGVSTA a na reverze bez opisu zobrazujúci bigu slonov s jazdcami ťahajúcich voz so sediacou Júliou. Datovanie ražby je do roku 90 až 92 n.l. (RIC II, Domitianus 219)

Sestercius zobrazuje bigu mulíc ťahajúcich pekne zdobený pohrebný voz opisom DIVA IVLIAE AVGV DIVI TITI F S P Q R a reverz bez obrazu len s opisom IMP CAES DOMIT AVGV GERM COS XV CENS PER P P. Táto ražba bola razená roku 90 až 91 n.l. v Ríme. (RIC II, Part 1, second edition, Domitian 717)

3.2.3 Ražba pre Domitianovho syna

Táto minca zobrazuje na averze Domitiu s opisom DOMITIA AVGVSTA IMP DOMIT a na reverze sediace dieťa na globe s napaženými rukami a siedmymi hviezdami okolo s opisom DIVVS CAESAR IMP DOMITIANI F. Podľa mňa sa jedná o o najzaujímavejšiu konsekračnú ražbu vobec, či už motívom a ikonografickým prevedením ale aj tým komu bola táto minca venovaná. Datovanie ražby je do roku 82 – 83 n.l. Poznáme variantu v striebre, ale aj v zlate. (RIC II, Domitianus 213 – pre obe varianty)

4 Obdobie dynastie adoptívnych cisárov (96 n.l. – 192 n.l.)

Dynastia adoptívnych cisárov trvala skoro sto rokov. Táto doba sa vyznačovala najväčším rozmachom a stabilitou riše, ktorá sa preniesla aj do mincovníctva a roznorodosti typov ražieb.

Nerva ako prvý cisár, ktorý nastúpil na trón roku 96 n.l. po smrti Domitiana, založil novú dynastiu “adoptívnych cisárov”, ujal sa trónu už nie najmladší, mal 65 rokov, za svojho života, počas panovania cisára Nera, bol členom cisárskej družiny, za Fláviovcov, bol lojálny a stal sa konzulom.

4.1 Nerva (30 n.l. – 98 n.l.)

4.1.1 Ražby pre Augusta

Nerva razil restitučné ražby pre Augusta, ako väčšina jeho predchodcov. Tieto ražby sú veľmi podobné Tibériovým pre Augusta a aj Titovým pre Augusta. Zaiste sú to predlohy k týmto ražbám.

Tento sestercius razený roku 98 n.l. je tomu príkladom, na averznej strane je portrét Augusta s opisom DIVVS AVGVSTVS a reverzným opisom IMP NERVA CAESAR AVGVSTVS REST SC. (RIC II, Nerva 136)

Ako je vidno táto tradícia ražby komemoratívnych resp. restitučných mincí pre Augusta pretrvala dlhú dobu, celé dve dynastie razia veľmi podobné ražby, ako som už spomínal vyššie, a radi si na nich pridávajú svoje meno, čo znamená, že z Augusta sa stal “symbol celého prvého storočia“, a bolo “v mode” a celkovo dôležité spájať svoju vládu s tou jeho, raziť mince s jeho podobiznou. Tieto ražby slúžili ako “reklama”.

Ďalšia ražba z radu restitučných ražieb pre Augusta je as s rovnakým opisom aj portrétom, avšak bez venca na hlave. Na reverznej strane je na glóbe sediaci orol a opis je takisto totožný s predošlým, táto ražba je nápadne podobná s typom ktorý razil Titus pre Augusta. Datovanie je do roku 98 n.l. (RIC II, Nerva 129)

Tretia ražba z tejto skupiny medených mincí pre Augusta je takisto as, nesúci na reverznej strane blesk. Opisy sú rovnaké ako u predošlej ražby. Tento typ reverzu môžeme vidieť už aj v predošlom období a to pri Tiberiovej ražbe pre Augusta (RIC I, Tiberius 83). Datovanie je u tejto ražbe rovnaké ako u predošlej. (RIC II, Nerva 130)

A posledná ražba z tejto série medených mincí ktorú uvediem je rovnakého charakteru, jedná sa ale o dupondius a nie as, na reverze je glóbus a veslo, je to zaujímavý motív, ktorý na svojich minciach používal Tibérius počas svojho života. Opisy na oboch stranách sú opäť rovnaké a datovanie tiež. (RIC II, Nerva 132)

Veľmi zaujímavá a vzácna je strieborná ražba, denár, tejto restitučnej série pre Augusta. Je dochovaných len niekoľko málo kusov, čo svedčí o nie vysokej frekvencii ražby tohoto nominálu. Na averznej strane je rovnako Augustov portrét a opis sa nemení asi pri tejto minci, avšak na reverznej strane je pre komemoratívne mince neobvyklý motív stojaceho býka, ktorý bol s obľubou razený ešte za života Augusta na jeho minciach, avšak po jeho smrti sa nepoužíval a až Nerva ho znovu stvárnil na tejto svojej ražbe. Tento motív sa v histórii rímskej numismatiky objavuje ešte raz a to za panovníka Juliána II. Apostatu v 2. polovici 4. storočia n.l. (RIC VIII, 500/127).

Opis na reverze je totožný s ostatnými restitučnými ražbami Nervu pre Augusta. Datovanie nie je upresnené, avšak je pravdepodobné ze je táto ražba z roku 98 n.l. (RIC – neuvádza, Calico – neuvádza). Publikovaný v Britskom múzeu, Departments of coins and medals, New acquisitions 1 (1976/1977).

4.2 Traianus (53 n.l. – 117 n.l.)

Nastúpil na trón ako Nervov adoptívny syn roku 98 n.l., za jeho vlády sa imperium rozrástlo do najväčších rozmerov, senátom bol vyhlásený za najlepšího cisára “Optimus princeps”. Jeho otec Marcus Ulpius Traianus bol po kariére senatora miestodržiteľ v Sýrii, kde Traianus slúžil ako vojenský tribun. Roku 91 n.l. sa stal konzulom a roku 97 n.l. miestodržiteľom v Hornej Germánii. Približne v tomto období ho adoptoval Nerva a po jeho smrti nastúpil na jeho trón.

Traianus razil obrovské množstvo mincí a typov mincí, aby pokryl celé impérium, ale aj preto, lebo vládol 19 rokov, a jeho mince boli “noviny jeho úspechov a prezentácia stavieb”. Z mnohých konsekračných a komemoratívnych mincí u Traiana sa budem snažiť vybrať tie najzaujímavejšie.

4.2.1 Ražby pre Nervu

Veľmi pekný príklad konsekračnej ražby venovanej Nervovi je aureus nesúci na averse portrét Nervu s opisom DIVVS NERVA a na reverze s opisom IMP CAES TRAIAN AVG GER DAC PP REST a vyobrazením bigy slonov s jazdcami, ktorí ťahajú voz, na ktorom sedí Nerva. Datovanie je do roku 98 n.l. (RIC II, Traianus 835)

4.2.2 Spoločné ražby Traiana, jeho Otca Marca Ulpia Traiana a Nervu,

Zaiste prvou ražbou, ktorú musím spomenúť je komemoratívna ražba z roku 115 n.l. pre Nervu a Traianovho otca. Tzv. Trojportrétny aureus, na averse s hlavou Traiana a opisom IMP TRAIANVS AVG GER DAC P M TR P COS VI PP a na reverze s hlavou Traianovho otca Ulpia Traiana a hlavou Nervu pozerajúc sa na seba, s opisom DIVI NERVA ET TRAIANVS PATER. (RIC II, Traianus 726 var.)

4.2.3 Ražby pre Traianovho otca

Aureus, venovaný Traianom otcovi nesie na reverze portrét Traiána staršieho s opisom DIVVS PATER TRAIANVS ražba je z rokov 112 -113 n.l. (RIC II, Traianus 763)

Denár venovaný Traianovmu otcovi nesie na averse Traianov portrét a na reverze je sediaca postava, pravdepodobne jeho otec, na kurulskom kresle v tóge s opisom DIVVS PATER TRAIANVS ražba je z roku 115 n.l. (RIC II, Traianus 261).

4.2.4 Ražby pre Vespasiana

Ďalšia z radu restitučných ražieb je venovaná Vespasianovi ide o aureus s portrétom Vespasiana a opisom DIVVS VESPASIANUS a na reverze s oltárom, na ktorom je blesk a opisom IMP CAES TRAIAN AVG GER DAC P P REST. Ražba je datovaná do roku 107 n.l. (RIC II, Traianus 829)

4.2.5 Ženy na minciach v období Traiana

Za Traianovej a Hadrianovej vlády sa vyskytly na ražbách tri ženy, všetky boli poctené titulom “Augusta”. Plotina, Marciana a Matidia. Plotina bola manželka Traiana, ktorá zomrela roku 122 n.l., žila teda dlhšie než Traianus. Konsekračné ražby tejto ženy nájdeme preto až za Hadriana. Marciana bola staršia sestra Traiana, zomrela roku 114 n.l.. Konsekračné mince pre ňu razil Traianus. Matidia bola dcéra Marciany a zomrela roku 119 n.l, čiže k ražbe konsekračných mincí sa pričínal až Hadrianus.

4.2.6 Ražby pre Marcianu, sestru Traianovu

Existuje niekoľko typov konsekračných mincí, ktoré boli razené zo zlata, striebra aj medi. Ich ražba bola nariadená Traianom, ktorý bol vtedy na svojom východnom ťažení, krátko po Marcianinej smrti.

Dve zlaté ražby ktoré poznáme, sú s rovnakým averzovým DIVA AVGVSTA MARCIANA aj reverzovým opisom CONSECRATIO.

Prvá ražba nesie na reverze motív orla s rozprestrenými krídlami a žezlom pod ním. Na druhej je pohrebný voz zdobený sochami, ako pri predošlých zobrazeniach pohrebných vozov a ťahaný mulami. Datovanie týchto ražieb je medzi roky 112 – 117 n.l.

Prvý typ aureu, (RIC II, Traianus 743)

Druhý typ aureu, (RIC II, Traianus 746 var.)

Strieborné denáre, existujú tri typy. Opisy na averze sú rovnaké DIVA AVGVSTA MARCIANA s portétom Marciany s vysokým diadémom, ale na reverze s odlišnými opismi, dva sú klasické CONSECRATIO s orlom a pohrebným vozom ťahanými mulami, ako u vyššie spomenutých ražieb zlatých. Tretia ražba je s opisom EX SENATUS CONSULTO, na ktorej je voz, na ktorom sedí Marciana, ťahaný je dvoma slonmi, na ktorých sedia jazdci.

Prvý typ denáru, (RIC II, Traianus 743)

Druhý typ denáru, (RIC II, Traianus 746)

Tretí typ denáru, (RIC II, Traianus 747)

Medené konsekračné ražby pre Traianovu sestru Marcianu poznáme v dvoch typoch. Jedná sa o sestercie a obrazovo sú rovnaké, ako denáre tejto istej konsekračnej línie. Na jednej je na reverze opis CONSECRATIO s orlom. Na druhej je EX SENATVS CONSVLTO SC a voz tiahnutý slonmi, na ktorom sedí Marciana. Jeho ikonografia je v detailoch omnoho viac prepracovaná ako na denároch.

Prvý typ sestercia, (RIC II, Traianus 748)

Druhý typ sestercia, (RIC II, Traianus 750)

A ako poslednú by som rád uviedol restitučnú ražbu, ktorá existuje len v niekoľkých malo exemplároch, a z tohoto dôvodu môžeme usudzovať, že jej výskyt nebol ani v čase jej produkcie príliš vysoký.

Jedná sa o aureus venovaný božskému Júliovi Caesarovi, na ktorom je portrét Caesara so silnými črtmi flaviovského portétu a opisom DIVVS IVLIVS na averze. Na reverze tejto mince je stojaca Nemesis, bohyňa odplaty, ktorá drží v ruke caduceus, a pri nohách má hada. Na reverze je opis IMP CAES TRAIAN AVG GER DAC P P REST. Bez bližšej datácie. (RIC II, Traianus 815)

4.3 Hadrianus (76 n.l. – 138 n.l.)

Traianov nástupca Hadriánus už v mladosti stál po Traianovom boku, pri výprave do Dalmácie a neskôr do Dolnej Panónie, kde sa stal miestodržiteľom, v roku 108 n.l. bol zvolený za konzula, k tomuto dopomohlo aj vzdialené príbuzenstvo a náklonnosť Pompeii Plotiny, Traianovej manželky. Po Traianovom boku sa zúčastnil aj ťaženia proti Partom a otázka jeho adopcie Traianom zostáva nejasná. Na trón nastupuje po Traianovej smrti roku 117 n.l.

Po nástupe na trón sa Hadriánus vzdal niektorých východných oblastí (po nadmerných výbojoch Traiana bol už rozsah kontrolovaného územia podľa mojej mienky už nebezpečne veľký) a snažil sa stabilizovať uchopiteľné územie ríše.

Okrem povstania Bar Kochbu sa vyznačovalo jeho obdobie vlády ako relatívne pokojné, a preto mohol cisár cestovať po svojom území, čo robil zaiste s veľkým zaujmom, nielen múdreho administrátora, ale aj turistu.

Hadrianovo mincovníctvo je týmito cestami poznamenané celkom značne, existujú tzv. “cestovateľské série”, to znamená že na počesť návštevy tej či onej časti imperia vydal “pamätné” mince s názvom provincie, a božstvom príslušiacim k tejto zemi, a iné ražby spájajúce jeho cesty a návštevy v danej lokalite. Tento mincovní program významne prospel v zblížení provincií s centrom vlády v Ríme a v Itálii.

Vo svojej práci sa však venujem inému typu ražieb a to počas Hadrianovho panovania nie je takisto zanedbateľná odnož.

V období svojej vlády venoval Hadriánus konsekračné, a komemoratívne ražby hlavne Traiánovi, jeho manželke Plotine, svojej manželke Sabine, ktorá zomrela tesne pred Hadrianom v rokoch 136/137 n.l., bola to praneter Traiana, oženil sa s ňou v roku 100 n.l. a jej matke Matidii, ktorá zomrela v roku 119 n.l.

4.3.1 Ražby pre Traiana

Vzápetí po Traianovej smrti roku 117 n.l. nechal raziť Hadrianus konsekračné ražby pre svojho adoptívneho otca, z ktorých vynikajú veľmi kvalitne prevedené zlaté ražby. Na niektorých týchto typoch z obdobia počiatku vlády Hadriana je na ražbách portrét Traiana s opismi venovanými Traianovi s absenciou Hadriana (či už portétu alebo mena v opise) alebo s Traianom na averse a Plotinou na strane druhej.

Na aureuse, ktorý znázorňuje Traiana s opisom DIVI TRAIANO PARTH AVG PATRI a na reverze s kvadrigou, ktorá ťahá cisára v dvojkoľosovom voze a opisom TRIVMPHVS PARTHICVS je tento odkaz na Traiana a jeho pocty dobre viditeľný. Táto ražba odkazuje na posledne obdobie života Traiana. To trávil až do roku 116 n.l. na východe ríše v konfrontácii s Parthmi. Toto ťaženie musel prerušiť koli rozsiahlemu povstaniu na Prednom Východe. Jeho zdravie sa však zhoršilo, vydal sa roku na spiatočnú cestu do Ríma, kde sa však nedostal a v roku 117 n.l. v meste Selinus v Kilikii zomrel. Skutočného triumfu, ktorý by oslávil v Ríme, sa tak nedožil. (RIC II, Hadrianus 26 var.)

Ďalšia ražba venovaná Traianovi je aureus s portrétom Traiana s opisom DIVO TRAIANO PARTH AVG PATRI na averze a na reverze portrét Plotiny s opisom PLOTINAE AVG.

Táto ražba bola razená v roku 118 n.l. ako malá emisia k započatiu a posväteniu výstavby Trajanovho chrámu, ako jeho poslednej stavby na Traianovom fóre. (RIC II, Hadrianus 29 var.)

Poslednou z rady ražieb, kde absentuje portrét, či meno Hadriana, ktorý pritom túto ražbu inicioval, je aureus zobrazujúci portrét Trajána s rovnakým opisom DIVO TRAIANO PARTH AVG PATRI a na reverze sa nachádza fénix, čiže symbol znovuzrodenia, či večného života. Hadrianus sám ražil v rokoch 119 – 122 n.l. mince s legendou SEAC AVR, na ktorej drží fénixa na glóbe (RIC II, Hadrianus 136).

Tento reverz je bezopisový. Táto ražba je takisto razená medzi rokmi 117 – 118 n.l. (RIC II, Hadrianus 28)

Ukážka Hadriánovej ražby (RIC II, Hadrianus 136) s fénixom na glóbe.

4.3.2 Spoločné ražby pre Trajána

Známa je takisto ražba spoločná a to Hadriána a Trajána na aureuse zobrazujúcom dva veľmi pekne ikonograficky prepracované portréty cisárov, pochádza z roku 117 n.l. a portrét Hadriána je viditeľne mladší, čiže pravdepodobne zodpovedá realite z roku 117 n.l., pri tomto portréty je opis IMP CAES TRAIAN HADRIANO OPT AVG G D PART a s portrétom Trajána na strane opačnej a opisom DIVO TRAIANO PATRI AVG. (RIC II, Hadrianus 24a)

4.3.3 Spoločná ražba Pre Traiana a Plotinu

Veľmi krásna a zaujímavá je ražba spoločného aureu Traiana a Plotiny, ktorý nesie ich portéty, a pri nich hviezdy ako znak zbožtenia. Táto ražba je zaujímavá portrétom Traiana, ktorý na hlave nemá veniec vo vlasoch. S opismi DIVO TRAIANO AVGVSTI PATRI na strane jednej a na strane druhej DIVAE PLOTINAE AVGVSTI MATRI. Z opisu AVGVSTI PATRI a AVGVSTI MATRI, vidíme odkaz na adopciu Hadriana.

Datovanie tohto aureu nie je úplne jasné, Plotina zomrela a bola zbožtená roku 122 n.l., to láka datovať túto ražbu do tohto obdobia. (RIC- neuvádza, Calico 1143 - tento kus)

Ďalšie dve ražby z radu venovaných Traianovi a Plotine sú ešte zaujímavejšie než predošlé, jedná sa takisto o aureus, ktorý zobrazuje portrét Hadriana, ktorý je v mierne idealizovanej forme, vek zobrazený na minci rozhodne nezodpovedal skutočnému veku, dátacia mince je totiž do roku 136 – 138 n.l., ktorý mal Hadrianus v dobre vzniku tejto ražby. Je zobrazený len s čiastočnými fúzami a bradkou.

Tento typ portéty môžeme označiť ako portrét výnimočnej krásy a ako vyznamenanie jeho majestátu. Práve preto sa niekedy táto ražba pripisuje až počiatkom vlády Antonina Pia. A to preto, lebo je možné, že chcel Antoninus Pius takouto ražbou presvedčiť senát aby rýchlo priznal božské pocty Hadrianovi a on si mohol pripísať titul PIUS.

(<http://pro.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=588247&AucID=1061&Lot=652>).

Samozrejme toto je len domienka a ja osobne by som sa skor pripojil k myšlienke že sa jedná o ražbu z konca jeho vlády ako pripomenutie jeho nástupu na trón a pripomenutie slávy adoptívnych rodičov.

Ako som už spomínal na averze je portrét Hadriana ako mladíka, s opisom HADRIANVS AVGVSTVS PP a na reverze s dvojportrétom Traiana a jeho manželky Plotiny čelne k sebe a peknými výrazmi v tvári a opisom DIVIS PARENTIBVS. Nad hlavami sú hviezdy typické pre toto obdobie a štýl, a samozrejme ako symbol zbožtenia. (RIC II, Hadrianus 387 var.)

Druhá ražba z tejto rady venovaná Traianovi a Plotine je s rovnakým opisom na reverze, avšak portréty oboch rodičov su vedľa seba a nie proti sebe, opis na averse tejto mince je trochu odlišný a to HADRIANUS AVGVSTVS a líši sa aj otočením hlavy, pri tejto ražbe je Hadrianov portrét otočený doprava. Ako môžeme vidieť typológia všetkých troch portrétov, črt tváre a očí, je veľmi podobná. Datovanie je rovnaké ako u predošlej ražby.

(RIC II, Hadrianus 232a var.)

4.3.4 Ražby pre Sabinu

Hadrianus venoval svojej manželke po smrti niekoľko typov konsekračných ražieb. Po 36 rokoch manželstva Sabina umiera tesne pred Hadrianom v roku 136 alebo 137 n.l. Vzápätí nato bola konsekrovaná. Portréty Sabiny sú častokrát veľmi podobné s portrétmi Hadriana (až nato že Hadrianus ma fúzy a bradu). Je to zaujímavý znak tohto obdobia.

Jedena z najzaujímavejších ražieb pre Sabinu je aureus vyskytujúci sa v niekoľko malo exemplároch, nesie na averse portrét Sabiny so zahalenou hlavou a na reverze ikonograficky krásny výjav, ktorý pozostáva z orla, na ktoreho chrbte sedí Sabina pozerajúca hore, a v rukách má niečo ako šatku alebo závoj, ktorý je otvorený a vlaje nad ňou. Opis pri portéte tejto ražby je DIVA AVG SABINA a reverznej strany CONSECRATIO. (RIC II, Hadrian 418a)

Ďalšie z radu konsekračných ražieb pre Sabinu sú strieborné denáre s rovnakým portrétom na ktorom je hlava Sabiny zahalená závojom a na reverze týchto ražieb sa strieda niekoľko motívov. Najbežnejší a najviac používaný v tomto období je orol s rozťahnutými krídlami alebo jemne roztvorenými akoby sa pripravoval na odlet a opisom CONSECRATIO. (RIC II, Hadrianus 420a)

Menej obvyklý motív, ktorý sa vyskytuje na denároch pre Sabinu, je ražba s oltárom, na ktorom sú znázornené dvierka a na ňom je liečo ako lehátko, teda triclinium, prípadne sa môže jednať podľa mojho názoru, aj o plamene. S opisom PIETATI AVG. (RIC II, Hadrianus 422a)

Sestercius zastupuje jeden typ, rovnaký ako predošlé. Znázorňuje Sabinu v závoji s orlom na reverze a nápisom CONSECRATIO SC. Len si pripomenieme ze mince z tohoto kovu a označením SC sú Sabine venované senátom. (RIC II, Hadrianus 1052).

4.3.5 Ražby pre Matidiu

Salonina Matidia sa narodila roku 68 n.l. a bola dcerou Ulpie Marciany a prétora Gaia Salonina Matidia Patruinusa. Jej strýko bol cisár Traianus, ktorý nemal deti a tak ju vnímal ako svoju dcéru. Roku 78 n.l. zomrel otec Matidie a ta sa spolu so svojou matkou presťahovala k Traianovi a Plotine. V roku 82 n.l. bola Matidia vydatá za konzula Lucia Vibia Sabina s ktorým mala dcéru Sabinu, neskôršiu manželku cisára Hadriána. Zomrela v roku 119 n.l. a Hadrianus ako jej zať jej nechal raziť konsekračné mince ako bolo v tomto období zvykom pre všetkých významnejších členov cisárskej rodiny. U týchto cisárov 2. Storočia n.l. bol obecné propagované vzorové rodinné a príbuzenské vzťahy a tieto mince nepochybne prezentovali obyvateľstvu tento nový model rodinného života.

Ražby pre Matidiu nijak nevybočujú zo štandardu tej doby, jedná sa o aureus a denár, sestercius nie je známy. Obe tieto ražby boli razené pravdepodobne ešte v roku 119 n.l. v krátkej dobe po Matidiinej smrti.

Aureus nesie portrét Matidie, s čelenkou a vyčesanými vlasmi dohora ako tomu bolo pri Marciane a opisom DIVA AVGVSTA MATIDIA a na reverze zo stojacim orlom je nápis CONSECRATIO. Táto ražba je datovaná do roku 119 n.l. (RIC II, Trajanus 751)

Denár od tejto ražby je identický typovo a nesie takisto portrét Matidie a orla na strane druhej. Líši sa iba opis na niektorých variantách môže byť obmena na: DIVA MATIDIA AVGVSTA. Datovanie je rovnaké ako u predošlej ražby. (RIC II, Trajanus 751)

4.4 Antoninus Pius (86 n.l. – 161 n.l.)

Po relatívne dlhej a pokojnej vláde Hadriána nastupuje na Rímsky trón jeho adoptívny syn Antoninus Pius v roku 138 n.l.

K Cisárskemu trónu sa dostal na poslednú chvíľu, nástupcom Hadriána mal byť Lucius Aelius Caesar, ten však roku 138 n.l. zomrel a tak padla voľba na Antonina Pia.

Jeho vláda sa takisto nevyznačovala výraznejšími konfliktmi a počas svojho dlhého panovania razil konsekračné mince pre svoju manželku Faustínu I alebo označovanú ako “Staršia“, ktorá zomrela približne po dvoch rokoch po jeho nástupe na trón v roku 140 n.l., a pre svojho predchodcu Hadriána, táto ražba je však veľmi vzácna a vyskytuje sa sporadicky, aj keď tieto konsekračné mince pre Hadriána boli razené, ako aj ostatné jednpřázovo, tesne po smrti, táto emisia je tak zriedkavá, že musíme pripustiť jej veľmi obmedzenú produkciu. Možno to súvisí s tým, že Hadriánus mal posledné obdobie svojej vlády problém so senátom, a možno neprebehla konsekrácia úplne s odobrením senátu, a s tým môže súvisieť aj obmedzená produkcia konsekračných mincí.

4.4.1 Faustina I.

Za Antonina Pia sa vydala medzi rokmi 110 – 115 n.l. a mali spolu pravdepodobne šťastné manželstvo do ktorého mu porodila štyri deti. Jediné dieťa ktoré sa však dožilo vyššieho veku bola jej najmladšia dcéra zvaná Faustina mladšia alebo Faustina II, ktorá sa stala následne v roku 145 n.l. manželkou budúceho cisára Marca Aurélia.

4.4.2 Ražby pre Faustinu

Antoninus Pius razil pre svoju manželku ohromné množstvo ražieb po jej smrti. To množstvo a vybavenosť konsekračných ražieb bolo zaiste závislé aj od emotívnych vzťahov medzi partnermi. Existuje viac než 80 typov iba v zlate a striebre a ďalšie desiatky typov v medených ražbách. Tieto typy nie su nijak obzvlášť odlišné od predošlého obdobia. Avšak začína nova móda účesov, kde sú vlasy stočené a zopnuté na hlave. Ražby zahrňujú skor bežné motívy na reverze, bez označenia CONSECRATIO preto sa nimi v tejto práci zaoberať nebudem, avšak týchto ražieb nesie najčastejšie portrét Faustiny I. s opisom DIVA FAUSTINA a DIVA AVG FAUSTINA na revere týchto komemoratívnych mincí sú zobrazené božstvá, uvediem pre príklad jednu ražbu s opisom AVGVSTA kde je zobrazená stojaca bohyňa Ceres, ktorá drži dve fakle. Bez bližšieho datovania (po roku 141 n.l.). (RIC III, Antoninus Pius 356)

4.4.3 Základné typy konsekračných mincí Faustiny I.

Aureus s portrétom Faustíny a opisom DIVA FAUSTINA na averse a s pávom a opisom CONSECRATIO na reverze. Páv na reverze konsekračných mincí odkazuje na nebeský pobyt zbožtenej ženy. Páv bol spájaný s bohyňou Junónou, ktorá bola ochránkyňou manželstva a rodinného života. Bez bližšieho datovania. (RIC III, Antoninus Pius 384)

Denár s rovnakým motívom aj opisom. (RIC III, Antoninus Pius 384)

Tieto dva typy sú úplne najzákladnejšie a objavujú sa najčastejšie. Na medených ražbách sa na reverze vyskytujú skor bežné motívy, (ako som už spomenul vyššie). Konsekračné motívy sú viac typické pre zlaté a strieborné ražby. Nielen v tomto období avšak aj v celom 2. storočí n.l. Okrem páva sa na ražbách objavujú v menšom množstve aj iné zaujímavé motívy ako napríklad chrám alebo kvadriga, prípadne voz ťahaný slonmi. Tieto si teraz ukážeme.

Aureus zobrazujúci portrét Faustíny so závojom na hlave s opisom DIVA AVGVSTA FAVSTINA na averse a na reverze s hexastylovým chrámom, na korého vrchole je umiestnená malá kvadriga, tento reverz je bez opisu. (RIC III, Antoninus Pius 406b)

Ďalší zo série konsekračných aureusov pre Faustínu I. zobrazuje manželku cisára s opisom DIVA AVG FAVSTINA na averse a na reverze je zobrazená kvadriga idúca do lava a na dvojkoľosovom voze je stajaca Faustína a pravdepodobne Sol, ako vozataj, a pod týmto výjavom nápis CONSECRATIO. (RIC III, Antoninus Pius 383c)

A túto radu zlatých mincí by som rád zakončil aureusom ktorý zobrazuje na averse Faustínu a na reverze bigu slonov s jazdcami, ktorí ťahajú pohrebný voz s Faustínou sediacou pod baldachynom. Nápis tu tentokrát pripomína AETERNITAS, večnosť získanú zbožtením. (RIC III, Antoninus Pius 352a)

Z medených ražieb ktoré nesú konsekračné motívy môžem spomenúť sestercius na ktorom je obvyklý portrét Faustíny s rovnakým opisom, len AVG je v tomto prípade koli dostatku miesta rozšírené na AVGVSTA, a na reverze mince sa nachádza orol nesúci na chrbte Faustínu podobný tomu, ktorého mala na svojich minciach, konkrétne na aureuse, Sabina, manželka Hadriana, s opisom CONSECRATIO SC, malé odlišnosti pri týchto dvoch reverzoch mincí sú iba v detailoch na ražbe Faustíny a to hviezdičky závojom, tieto na ražbe Sabiny nenájdeme. Datovanie nie je určené. (RIC III, Antoninus Pius 1133)

Ďalšia z radu medených mincí zobrazuje Faustínu s krátkym opisom DIVA FAVSTINA a na reverze sú vyobrazený dvaja sloni s jazdcami na chrbte, ktorý ťahajú pohrebný voz, na ktorom sedí na tróne Faustína, bez opisu, len s, pre medené mince typickým SC. (RIC III, Antoninus Pius 705)

4.4.4 Ražby pre Hadriana

Tým že sa jedná o veľmi zriedkavú ražbu existujú zatiaľ len tri (aureus, jeden typ denáru avšak v dvoch variantách portrétu, a jeden sestercius) typy konsekračných mincí, ktoré sú zdokumentované. Jedným je denár s portrétom Hadriana (existuje varianta s vencom na hlave aj bez neho) a opisom DIVVS HADRIANVS AVG a na reverze s orlom stojacim na glóbuse a opisom CONSECRATIO. Druhým sestercius s portrétom Hadriana s opisom DIVVS HADRIANVS AVG a na reverze so sediacim panovníkom (teda v tomto prípade Hadrianom) ďalej bez opisu len s označením SC.

Denár - varianta bez venca na hlave. (RIC II, Hadrianus 389b)

Denár - varianta s vencom, (RIC II, Hadrianus 389b)

Sestercius, (RIC II – neuvádza, Calico 1386)

Až na koniec uvediem tretí typ a to aureus v zbierke Britského múzea, jedná sa o takmer unikátnu ražbu, s portétom Hadriana a opisom DIVVS HADRIANVS AVG a na reverze s letiacim orlom, ktorý na svojom chrbte nesie Hariana, nad ktorým je závoj a opisom CONSECRATIO. (RIC II, Hadrianus 389a)

4.5 Marcus Aurélius (161 n.l. – 180 n.l.)

Po Antoninovi Piovi nastupuje v roku 161 n.l. na trón spoločne s Luciom Verom ako spoluvládcom Marcus Aurélius, ktorý sa udržal pri moci až do svojej smrti roku 180 n.l., Lucius Verus zomrel už v roku 169 n.l. Obaja boli adoptovaní Antoninom Piom na prijatie Hadriana v roku 138 n.l.

Marcus Aurélius razil konsekračné mince pre Antónina Pia, ako svojho predchodcu, pre Lucia Vera, ako svojho spoluvládcu, a pre svoju manželku Faustínu II. (prezývanú “mladšia”), ktorá bola dcérou Antónina Pia a Faustíny I. Marcus Aurélius bol prasnovec Hadriana. Lucius Verus bol synom Aelia, adoptívneho syna a spoluvládcu Hadriána ktorý však zomrel ešte za Hadrianovej vlády a tak sa nikdy nestal samostaným vládcom.

4.5.1 Ražby pre Antonina Pia

Na rozdiel od konsekračných ražieb pre Hadriana je týchto ražieb pre Antónina Pia razená celá rada a sú pomerne frekventované a dobre dochované. To svedčí o veľkých emisiách týchto mincí.

Motívy sú pohrebná hranica (krorá sa začína objavovať práve pri ražbách pre Antonina Pia), ako aj stĺp so sochov na vrchole, ktorý je v ikonografii konsekračných mincí novým prvkom, poznáme ďalej orla a oltár, a to sú už motívy známe z minulosti. Konsekračné mince pre Antonina Pia boli razené vo všetkých kovoch. Poznáme aureus, denár aj sestercius.

Prvý z radu je aureus razený v roku 161 n.l. zobrazujúci portrét Antonína Pia bez venca na hlave s opisom DIVVS ANTONINVS a na reverze s trojposchodovou pohrebnou hranicou s girlandami a kvadrigou na vrchole hranice a opisom CONSECRATIO. (RIC III, Marcus Aurelius 437)

Ďalšiou z rady konsekráčnych mincí z tohto obdobia je denár s tým istým motívom pohrebnej hranice. Opis aj detaily motívu sú totožné ako na zlatom aureuse, dokonca je možné že sa používali pri niektorých emisiách rovnaké razidlá pre jeden aj druhý nominál, ale to je skor len moj názor a nie dokázateľný fakt, avšak tejto domienke môže nasvedčovať aj fakt, že jedine tento motív sa objavuje na aureuse aj denáre spoločne a oba typy týchto ražieb vykazujú vysokú kvalitu ikonografického spracovania. Ostatné motívy sú známe len zo strieborných ražieb. (RIC III, Marcus Aurelius 438)

Rovnaký motív poznáme aj na sesterciuse, tu je však myšlienka, či sa jedná a či nie o rovnaké razidlo bezpredmetná, keďže ide o väčšiu ražbu a ikonograficky ešte viacej prepracovanú z dôvodu väčšej plochy a s tým spojenou možnosťou pre podrobnejší detail, ktorý je jasne viditeľný na pohrebnej hranici, kde na rozdiel od zlatej a striebornej ražby vidíme na stupňoch hranice ďalšie sochy a detailnejšiu výzdobu. Aj v tejto dobe vidíme teda ešte vysokú technickú a umeleckú kvalitu u sesterciálnych ražieb. (RIC III, Marcus Aurelius 1266)

Denár zobrazujúci portrét Antonína s rovnakým opisom a na reverze stĺp na podstavci na vrchole ktorého stojí socha Antonína Pia s opisom DIVO PIO, je takisto inovatívnym prvkom na konsekračných minciach, dokonca je to motív ktorý sa používal iba za Antonína Pia, a nasledujúci cisári od tohto motívu pre konsekračné mince upustili. Zaujímavé je tiež rozdelenie Antonínovho mena na averze v nominative a na reverze v dative, zaujímavé je tiež to, že san a minci objavuje dva krát nápis DIVUS. Predlohou pre tento typ reverzu mohol byť Trajánov denár zobrazujúci na reverze Trajánov stĺp. Uvediem ako príklad, aj keď sa nejedná v prípade Trajana o konsekračnú ražbu. Avšak v tomto prípade ide s určitosťou o stĺp Antonína Pia, Traianov denár mohol byť však inšpiráciou pre túto ražbu.

Konsekračný denár Antonina Pia so stĺpom na reverze. Ražby sú datované do roku 161 n.l. (RIC III, Marcus Aurelius 439)

Tento typ reverzu poznáme aj zo sesterciusu, kde je na reverze typicky vyznačená autorita senátu písmenami SC. (RIC III, Marcus Aurelius 1269)

Denár Trajana s Trajánovym stĺpom a sochov cisára razený za života, ako príklad k ražbám pre Antonina Pia. (RIC II, Traianus 292)

Ďalšia z radu je strieborná ražba zobrazujúca na averze typovo totožný portrét s opisom, a na reverze s oltárom a opisom DIVO PIO. (RIC III, Marcus Aurelius 441)

K tomuto typu existuje taktiež sestercius rovnakého typu, avšak s označením SC na reverze po stranách oltára. (RIC III, Marcus Aurelius 1272)

Ďalšia ražba, ktorá sa vyskytuje často, je denár s orlom na reverze, vo dvoch variantách a to s orlom sediacim na malom oltári, alebo podiu, ktoré je zdobené girlandou a s opisom CONSECRATIO. A varianta bez oltára, ktorá je so samostatným orlom a opisom CONSECRATIO. (RIC III, Marcus Aurelius 431)

Varianta bez oltáru pod orlom. (RIC III, Marcus Aurelius 429)

Posledný z radu konsekračných denárov pre Antonina Pia je ražba s klasickým portétom cisára a opisom totožným ako na predošlých ražbách DIVVS ANTONINVS. A s opisom na reverze DIVO PIO so sediacim panovníkom na tróne, ktorý drží v jednej ruke vetvičku a v druhej žezlo. (RIC III, Marcus Aurelius 442)

Ražba ktorá existuje len na sesterciuse a je pomerne vzácna oproti predošlým motívom, zobrazuje na reverze kvadrigu slonou s jazdcami na chrbte ťahajúcich voz zo sediacim cisárom a nenesie iný text než len označenie SC na znamenie authority senátu pre túto ražbu. (RIC III, Marcus Aurelius 1274)

4.5.2 Ražby pre Lucia Vera

Existuje niekoľko základných typov konsekračných ražieb, razených tesne po úmrtí Lucia Vera, v roku 169 n.l. jedná sa však len o strieborné a medené ražby, konsekračný aureus Lucia Vera nie je známy. Množstvo konsekračných mincí v celej rade variant dosvedčuje silnú lojalitu Marca Auréliea voči bratovi.

Konsekračný denár, zobrazujúci portrét Lucia Vera s opisom DIVVS VERVS, a na reverze zobrazujúci troj poschodovú pohrebnú hranicu na ktorej vrchole je pet bodiek resp. guľičiek, ktoré znázorňujú kvadrigu, ktorá je na tejto ražbe ale veľmi štylizovaná s opisom CONSECRATIO. A to je rovnaký typ, ktorý sa vyskytuje aj na sesterciuise s rovnakým opisom, jedná sa o motív, ktorý je s spolu so zobrazením orla najbežnejší v tomto období okolo polovice 2. storočia n.l. Tieto konsekračné ražby sú datované do roku 169 n.l. (denár RIC III, Marcus Aurelius 596b a sestercius RIC III, Marcus Aurelius 1511)

Konsekračný denár na averze s portrétom Lucia Vera a opisom DIVVS VERVS ma na reverze obraz orla a opisom CONSECRATIO. Je ďalšia z radu mincí razených vo veľkých emisiách. Vyskytuje sa pomerne často, rovnako ako predošlá ražba, a vyskytuje sa takisto aj na sasterciuse, kde orol stojí na globe, pri ktorom sú vyrazené písmená SC. (denár RIC III, Marcus Aurelius 596a a sestercius RIC III, Marcus Aurelius 1509)

Ďalšia z radu konsekračných ražieb je sestercius s motívom kvadrigy slonov s jazdcami (resp. poháňačmi) na reverze, ktorá ťahá pohrebný voz so sediacim Luciom Verom s rovnakým textom ako u predošlej ražby. Tento motív sa objavuje u tohto cisára len na tomto nominále. (RIC III, Marcus Aurelius 1507)

4.5.3 Ražby pre Faustinu II. (mladšiu)

Faustina II. bola dcérou Antonina Pia a Faustiny I. Stala sa manželkou Marca Aurélie, aj napriek tomu, že bola najprv zasnúbená s Luciom Verom. Narodila sa medzi rokmi 125 – 130 n.l. (presný rok nie je potvrdený) a zomrela ešte za života Marca Aurélie roku 175 n.l.

Marcus Aurélius razil pre Faustinu II. konsekračné mince viacerých typov. Prvý spomeniem zlatý aureus zobrazujúci portrét Faustiny v závoji na pol hlavy a opisom DIVAE FAVSTIN AVG MATR CASTROR. Na reverze je zobrazená troj poschodová pohrebná hranica na vrchole ktorej stojí biga s opisom CONSECRATIO. Tieto nasledujúce konsekračné ražby sú datované medzi roky 176 – 180 n.l. (RIC III, Marcus Aurelius 748 var.)

Strieborná varianta rovnakého motívu sa nachádza na denároch. Zobrazuje portrét Faustiny rovnako zahalený s opisom DIVA AVG FAVSTINA a na reverze ikonograficky zjednodušenú, ako to už väčšinou býva u denárov, pohrebnú hranicu s rovnakým opisom CONSECRATIO. (RIC III, Marcus Aurelius 747)

S rovnakým motívom pohrebnej hranice poznáme aj sestercius. Zobrazuje portrét Faustiny so šatkou na hlave a opisom DIVA FAVSTIN AVG MATR CASTROR na averse a reverze s opisom CONSECRATIO SC. (RIC III, Marcus Aurelius 1709)

Ďalšia konsekračná ražba je denár, ktorý zobrazuje nezahalený portrét s opisom DIVA FAVSTINA PIA a na reverze stojaceho páva s opisom CONSECRATIO. Páv je na tomto reverze veľmi špecifický a objavuje sa len na jednej emisii ražíeb v tejto podobe, ktorá vybočuje z radu vyobrazení pávov v tomto období. (RIC III, Marcus Aurelius 744)

S motívom páva poznáme dva sesterciusy, zobrazujúce takisto nezahalené portréty Faustiny. Jeden s opisom DIVA FAVSTINA PIA a na reverze s letiacim pávom na chrbte nesúci sediacu Faustínu, ktorá má vľajúcu satku nad hlavou s opisom CONSECRATIO SC. (RIC III, Marcus Aurelius 1702)

Druhý známy sestercius s pávom na reverze zobrazuje takisto nezahalený portrét s totožným opisom na averse aj reverze, páv je stojaci mierne do ľava so zdvihnutými pierkami. (RIC III, Marcus Aurelius 1703)

Štvrtý sestercius pre Faustínu s konsekračným motívom zobrazuje nezahalený portrét s rovnakým opisom na averse aj reverze. Na reverze je zobrazený veľký oltár s dverami. (RIC III, Marcus Aurelius 1706)

Posledná z radu konsekračných ražieb ktorú spomeniem je denár, ktorý zobrazuje portrét Faustíny, bez závoja na hlave a opisom DIVA FAVSTINA PIA a na reverze s trónom na ktorom je diadem a dlhý oštep, alebo žezlo. Pred oltárom stojí páv. Opis na tomto zaujímavom reverze je takisto CONSECRATIO. (RIC III, Marcus Aurelius 745)

4.6 Commodus (180 n.l. – 192 n.l.)

Bol synom Marca Aurélie, a po jeho smrti nastúpil na cisársky trón v roku 180 n.l. Commodus razil konsekračné mince len pre Marca Aurélie. Existuje niekoľko typov denárov a sesterciusov, priblížime si niekoľko z nich. Commodom končí dynastia adoptívnych cisárov a týmto panovníkom ukončím aj svoju prácu.

4.6.1 Ražby pre Marca Aurelia

Aureus zobrazujúci portrét Marca Aurélie je prvá ražba, ktorú spomeniem. Portrét je bez venca na hlave a s opisom DIVVS M ANTONINVS PIVS na averse. Na reverze je vyobrazená troj poschodová zdobená pohrebná hranica s opisom CONSECRATIO. Tieto nasledujúce ražby sú datované, s troškou opatrnosti, do roku 180 n.l. (RIC III, Commodus 275)

S rovnakým motívom existuje aj denár, takisto s portrétom bez venca a rovnakým opisom na averse aj reverze tejto ražby. (RIC III, Commodus 275)

A s týmto istým motívom pohrebnej hranice po stranách s písmenami SC po poznáme aj sestercius. (RIC III Commodus 662)

Ďalšia z radu konsekračných ražieb pre Marca Aurélia je sestercius zobrazujúci na averse portrét Marca Aurélia takisto bez venca s rovnakým opisom DIVVS M ANTONINVS PIVS. Na reverze je letiaci páv nesúci Marca Aurélia na chrbte (motív je ikonograficky totožný s ražbou sestercia Marca Aurélia pre Faustinu II (RIC III, Marcus Aurelius 1702) a opisom CONSECRATIO SC. (RIC III, COMMODUS 659)

Tretí typ konsekračného sestertia, ktorý spomeniem je typ s kvadrigou slonov s jazdcami tahajúcich voz so sediacim cisárom a opisom CONSECRATIO SC. (RIC III Commodus 661). Commodom končí, ako som už spomínal, dynastia adoptívnych cisárov.

Záver

Vývoj konsekračných ražieb v celom období 1. a 2. storočia je pekne sledovateľný a zaujímavý, ako je iste vidieť v mojej práci. Začiatkom 2. storočia Nerva, ako zakladateľ novej dynastie, ešte razil komemoratívne ražby pre Augusta, avšak ním sa táto tradícia, ak to tak môžeme nazvať, končí. Dvaja cisári následne po ňom a to Trajanus a Hadrianus razili konsekračné mince s novými motívmi a čiastočne odlišné od konsekračných ražieb v 1. storočí n.l. (samozrejme základné motívy ako kvadriga ťahajúca voz, orol na glóbe a iné, ostali v produkcii i naďalej). Široká škála ražieb pre väčší počet členov cisárskej rodiny nám dáva peknú roznorodosť typov týchto ražieb. V polovici 2. storočia n.l. dochádza k ustáleniu motívov, k istej štandardizácii, ako napríklad u pohrebnej hranici, páva, orla, u oltára a iné. Tieto motívy ostali zaužívané aj po celé 3. storočie n.l. Celkovo môžeme zhrnúť a konštatovať, že tak ako ríša dosiahla najväčšej slávy a rozmachu v prvej polovici 2. storočia n.l. dosiahli aj konsekračné ražby a tým spojené pripomenutie si konsekrovaných pozostalých svojho vrcholu, či už ikonograficky alebo rozmanitosťou typov.

Nedá sa s určitosťou povedať, či ten alebo onen typ reverzu sa viac vyskytuje na ražbách pre cisárov alebo pre ženy z ich rodín. Môžeme si však všimnúť väčšiu obľubu pre kvadrigy a bigy ťahajúce voz, u ražieb pre ženy, nemôžeme ale povedať, že by sa tento typ nepoužíval paralelne aj pre cisárov. Dá sa konštatovať, že v priebehu 2. storočia n.l. od začiatku dynastie adoptívnych cisárov sa upustilo od ražby komemoratívnych mincí a hlavne od ražieb pre Augusta, ako som už vyššie spomínal a prešlo sa v podstate “automatickej” konsekrácii a k ražbe mincí ryze konsekračných. V období 3. storočia n.l. sa ešte k ražbe komemoratívnych mincí vracia napríklad vo väčšej miere Trajanus Decius medzi rokmi 250-251 n.l. razí veľkú emisiu pamätných mincí pre viacerých cisárov z prvého a druhého storočia, ale v podstate sa počas tohto obdobia pomaly upúšťa (v priebehu 3. a 4. storočia) od ražby konsekračných aj komemoratívnych mincí a to z dôvodu, že na trón nastupujú už väčšinou vojenský cisári, bez akejkoľvek vazby na predošlých panovníkov.

Materiál, z ktorého sa konsekračné mince razia je celospektrálny, zahrnuje ražby zo zlata, striebra aj obecného kovu, to znamená medi, mosadzi, bronzu. Aj keď musíme predpokladať, že ražby boli zaiste rozdelené podľa kovu pre skupiny, ktoré sa s ním mali dostať do kontaktu sú veľakrát motívy rovnaké a dokonca aj ikonograficky rovnako precízne spracované. To znamená, že keď sa mal zlatý aureus dostať len k majetnejším ľuďom, nemôžeme vylúčiť aj opak samozrejme, ale cieľová skupina bola pri výrobe jasná, jeho výpovedná hodnota je rovnako dôležitá ako výpovedná hodnota “obyčajného” sesterciusa, s ktorým sa stretávali aj menej majetní občania. To teda znamená, podľa mojho uváženia, že

konsekrácia bola medzi ľuďmi pomerne známa a týkala sa len natoľko významných osobností, že v pomere k nim boli všetky vrstvy obyvateľstva, či už majetné alebo menej v rovnakom, nedosiahnuteľnom, postavení ku konsekrovanému, v tomto prípade cisárovi a jeho rodine. Napriek tomu, keď vezmeme do úvahy celé dve storočia od Augusta až po Commoda, môžeme si všimnúť, že v prvej polovici 1. storočia n.l. boli komemoratívne mince ražené len do striebra a obecného kovu, a prvé zlaté už prevažne konsekračné mince sa začali razit až za Nerona, resp. "čisto" konsekračné až za Tita v drahom kove, až na pár výnimiek komemoratívnych ražieb počas Traianovej vlády. Jedná sa o ražbu aureu pre Traianovho otca, Marca Ulpia Traiana (RIC II, Traianus 261) a ražbu aureu pre božského Júlia Caesara (RIC II, Traianus 815), tieto ražby boli ešte komemoratívne. Obecne zato môžeme povedať, že prechod od ražby konsekračných mincí do drahého kovu, za ktoré môžeme pokladať striebro a zlato bol výraznejší od Traianovej vlády a produkcia bola smerovaná skôr do týchto drahších kovov, čo môžeme posudzovať podľa frekvencie výskytu ražieb v drahých aj obecných kovochoch, v dochovaných mincových evidenciách.

Zoznam použitej literatúry a odborných prameňov:

Bengston, H. 1926: *Handbuch zur Münzkunde der Römischen Kaiserzeit*. Halle.

Crawford, M. H. 1974: *Roman Republican Coinage I., II.* Cambridge.

Demandt, A. 1996: *das Privatleben der Römischen Kaiser*. München.

Fishwick, D. 1987-2005: Studies in the Ruler Cult of the Western Province of the Roman Empire. *The Imperial Cult in the Latin West*. Vol. III, 145–148.

Graf, F. 1999: *Der Neue Pauly Bd. 6. Kaiserkult*. Stuttgart.

Herzog, G. – Hauser 1924: 'Kaiserkult' in *Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft*. Supp. Bd. IV. Stuttgart.

Howgego, Ch. 1995: *Ancient History from Coins*. London and New York.

Kurz, K. 1998: *Úvod do antické numismatiky. 2, Římské mince*. Praha.

Kurz, K. 2006: *Mince starověkého Řecka a Říma. Antická numismatika*. Praha.

Mattingly, M. A. – Sydenham, E. A. 1926: *The Roman Imperial Coinage*. Vol. II. *Vespasian to Hadrian*. London.

Mattingly, M. A. – Sydenham, E. A. 1930: *The Roman Imperial Coinage*. Vol. III. *Antonius Pius to Comodus*. London.

Rüpke, J. 2001: *Náboženství Římanů*. Praha.

Seaby, H. A. 1979: *Roman Silver Coins*. Vol. II. London.

Sutherland, C. H. V. – Carson, R. A. G. 1984: *The Roman Imperial Coinage*. Vol. I. *Augustus to Vitellius*. London.

Warrior, V. M. 2006: *Roman Religion*. Cambridge.

Wesh, G.-Klein 1993: *Funus Publicum. Eine Studie zur öffentlichen Beisetzung und Gewährung von Ehrengräbern in Rom und den Westprovinzen*. Stuttgart.

Wissona, G. 1900: *Consecratio In Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft*. Bd. IV. Stuttgart.

Zanker, P. 2000: *Die Apotheose der römischen Kaiser*. Mnichov.

Zdroje obrazových příloh

Dostupné z:

<http://pro.coinarchives.com/a/>

http://www.britishmuseum.org/explore/highlights/highlight_objects/cm/g/gold_aureus_of_hadrian.aspx

<http://numismatics.org/ocre/id/ric.2.tr.835>